

**Кыргыз Республикасынын
Улуттук банкы**

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ФИНАНСЫ СЕКТОРУНУН
ТУРУКТУУЛУГУ ЖӨНҮНДӨ
ОТЧЕТ**

**2022-жылдын биринчи жарым
жылдыгынын жыйынтыгы боюнча**

Декабрь, 2022

Бишкек

РЕДАКЦИЯЛЫК КЕҢЕШ

Төрага	Жакыпов М.
Кеңештин мүчөлөрү	Абдырахманов М. Мамбеткул к. Айнура Султаналиев А. Сарыжиев Э.
Жооптуу катчы	Орозалиев А.

Уюштуруучу: Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Басылма Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинде 2012-жылдын 17-августунда
каттоодон өтүп, № 1863 күбөлүккө ээ болгон

© Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы, 2022

Басылманы Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын уруксатысыз кайсы болбосун формада, кандай болбосун каражаттар аркылуу басып чыгарууга жана таркатууга жол берилбейт. Кайра басып чыгарууда жана которууда “Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет” басылмасына милдеттүү түрдө шилтеме келтирүү зарыл.

Басылманын мазмунуна тиешелүү суроолор менен төмөнкү дарекке кайрылууга болот:

Бишкек шаары, Чүй проспекти, 168

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы

Финансылык туруктуулукка мониторинг жүргүзүү бөлүмү

телефону: (+996 312) 66-91-67

факс: (+996 312) 61-07-30

электрондук почта: aorozaliev@nbkr.kg

Басылма жылына 2 жолу мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Отчеттогу статистикалык, аналитикалык жана эсептик маалыматтар/баа берүүлөр отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча келтирилген.

Бул басылмада колдонулган эсепке алуу ыкмалары же мурдагы маалыматтар өзгөрүшү мүмкүндүгүнөн улам, буга чейин жарыяланган маалыматтар өзгөртүлүшү ыктымал, демек 10 жыл ичиндеги маалыматтарга өзгөртүү киргизилиши мүмкүн.

Сандар тегеректелишинен улам, суммасын эсептөөдө акыркы катардагы эсептерде дал келбестиктер келип чыгышы мүмкүн.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын башка басылмалары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын жылдык отчету

Басылма Улуттук банктын өткөн жыл ичинде аткарган иши жөнүндө толук маалымат камтылган отчету болуп саналат. Отчетто экономиканын реалдуу секторундагы, финансылык жана тышкы секторлордогу өзгөрүүлөргө баа берүүлөр, Улуттук банктын акча-кредит чөйрөсүндө, банк жана төлөм системалары, банк эмес финансы-кредит уюмдары секторунда кабыл алган чечимдери жана иш-аракеттери тууралуу маалымат, анын ичинде финансылык отчет, Улуттук банк жөнүндө жалпы маалымат жана статистикалык тиркемелер камтылат. Басылма мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бюллетени

Басылмада Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык жана финансылык көрсөткүчтөрү боюнча статистикалык маалымат камтылат. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет

Отчет аркылуу коомчулукка Улуттук банктын инфляциянын негизги факторлору жана Кыргыз Республикасынын тышкы жана ички чөйрөлөрүндө экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөрдү иликтөөнүн жана болжолдоолордун негизинде акча-кредит саясаты чөйрөсүндө кабыл алынган чечимдери тууралуу маалымат берилет. Улуттук банктын расмий интернет-сайтында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде жарыяланат.

Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми

Басылмада тышкы сектордун өнүгүү тенденциялары чагылдырылат жана анда төлөм теңдеми, тышкы соода жүргүзүү, эл аралык камдар, тышкы карыз жана эл аралык инвестициялык позициялар, ошондой эле төлөм теңдемин түзүүдө колдонулуучу метамаалыматтар жана маалымат базасы камтылат. Чейрек сайын - февраль, июнь, август, ноябрь айларында мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде басылып чыгат.

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын ченемдик актылары

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан кабыл алынган жоболор, нускоолор жана башка ченемдик укуктук актылар. Журнал болжолу менен ай ичинде бир жолу мамлекеттик жана расмий тилдерде басылып чыгат.

Улуттук банктын басылмалары бекитилген тизмеге ылайык таркатылат, ошондой эле Улуттук банктын расмий интернет-сайтында: www.nbkr.kg/Басылмалар дареги боюнча жайгаштырылат.

МАЗМУНУ

КИРИШҮҮ	6
КЫСТЫРМАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ	7
НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР	8
I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЬЮНКТУРА	9
1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер.....	9
1.2. Финансы секторунун түзүмү	14
1.3. Финансы рынокторунун абалы.....	16
1.3.1. Валюта жана акча рынокторунун абалы	16
1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы.....	18
1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу.....	19
II. БАНК СЕКТОРУ	25
2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары.....	25
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер.....	29
2.2.1. Кредиттик тобокелдик	29
2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги.....	34
2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги.....	35
2.2.4. Валюта тобокелдиги.....	36
2.2.5. Пайыздык тобокелдик.....	38
2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги	39
2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик	40
2.3. “Банк секторун ”кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	41
2.3.1. Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү	41
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	42
2.3.3. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү.....	43
III. БАНК ЭМЕС ЖАНА АДИСТЕШТИРИЛГЕН ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ	44
3.1. Негизги тенденциялар	44
3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери	47
3.3. БАФКУ секторун стресс-тесттен өткөрүү.....	51
IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ	53
V. БАНК СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ	56
ГЛОССАРИЙ.....	59
КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ.....	61

КИРИШҮҮ

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан 2012-жылдан тартып жарыяланып келет. Отчеттун негизги максаты – коомчулукка республиканын финансы системасынын туруктуулугуна жалпы баа берүү жөнүндө маалымдоо саналат.

Финансылык туруктуулук дегенден улам финансылык тең салмаксыздык жана таасирлер орун алган шартта да финансылык ортомчулук милдетин аткарууга өбөлгө түзгөн финансы мекемелеринин, финансы рынокторунун жана төлөм системаларынын жөнгө салынган жана үзгүлтүксүз ишин түшүнүү зарыл.

Жүргүзүлгөн мониторингдин жана финансылык туруктуулукка талдап-иликтөөлөрдүн натыйжалары Улуттук банк акча-кредит саясатынын негизги багыттарын иштеп чыгууда жана банк ишин жөнгө салууда, ошондой эле Кыргыз Республикасынын финансы-кредит уюмдарын өнүктүрүү стратегияларын иштеп чыгууда эске алынат.

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун туруктуулугу жөнүндө отчет финансы рыногунун катышуучулары жана финансылык туруктуулук маселелерине кызыгуусун арткан жактар үчүн каралган.

КЫСТЫРМАЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси.....	23
2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүшүнүн банк секторуна тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү	24
3-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө	31
4-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар.....	32
5-кыстырма. Кредиттик жана валюта тобокелдиктери	37
6-кыстырма. Концентрациялануу индексинин негизинде БАФКУ секторунун ишине баа берүү ...	49

НЕГИЗГИ ТЫЯНАКТАР

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде Кыргыз Республикасынын ИДӨ көлөмүнүн өсүшү байкалган. ИДӨнүн өсүш арымы өнөр жайдын, атап айтканда алтын казып алуу, курулуш, кызмат көрсөтүүлөр жана айыл чарбанын таасири астында калыптанган. Ички суроо-талапты арттыруу да ага кошумча таасирин тийгизген.

Сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсу өзгөрүлмөлүү болгондугуна карабастан, отчеттук мезгил ичинде банк секторунун активдер, кредит портфели, депозиттик база, капитал, финансылык ортомчулук сыяктуу негизги көрсөткүчтөрү жогорулагандыгы байкалган.

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгында банк секторунда система тобокелдиктери орун алып турган жана алар орточо деңгээлге ээ катары бааланган. Банк сектору жогору деңгээлдеги капитал шайкештигине ээ, бул өз кезегинде, финансылык ортомчулук деңгээлин, натыйжалуу ишти мындан ары да жогорулатуу жана келечекте банк секторунун туруктуулугун камсыз кылуу үчүн мүмкүндүк бар экендигин тастыктайт.

Отчеттук мезгилде финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салган ченемдик укуктук базаны өркүндөтүү иши түптөлүп турган геосаясий жагдайга, өзгөчө банк системасынын туруктуулугун сактоого багытталган.

Системалуу мааниге ээ жана маанилүү төлөм системаларында тобокелдик деңгээли жол берилген чекте катталган жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жана төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди тескөө механизмдери, сакталып турган жогору ликвиддүүлүк деңгээли, камсыздандыруу депозиттери жана алдын ала төлөө системасы менен шартталган.

I. МАКРОЭКОНОМИКАЛЫК ЖАНА ФИНАНСЫЛЫК КОНЬЮНКТУРА

1.1. Макроэкономикалык шарттар жана тобокелдиктер

2022-жылдын январь-июнь айларында Кыргыз Республикасынын ИДӨ динамикасы күч алгандыгы белгиленген. Өсүш, негизинен, өнөр жай, атап айтканда, алтын казып алуу секторунун таасири астында калыптанган. ИДӨнүн өсүш арымынын жогорулашына курулуш, кызмат көрсөтүүлөр, ошондой эле айыл чарбасы сыяктуу секторлордо өсүш арымынын калыбына келиши да таасирин тийгизген. Ички суроо-талаптын жогорулашы да кошумча салымын кошкон.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө орун алган инфляция Кыргыз Республикасында инфляцияга таасирин тийгизген негизги факторлордун биринен болгон, анткени импорттолуучу инфляциянын күч алышы жалпы инфляцияга да таасирин тийгизген. Дүйнөлүк экономика геосаясий тобокелдиктердин, ошондой эле туруксуз экономикалык жагдайдын жана дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын өзгөрүлмөлүүлүгүнүн таасири астында түптөлгөн жана түптөлүүдө, ушуга байланыштуу дүйнө жүзү боюнча, анын ичинде Кыргыз Республикасында да инфляция деңгээли жогору мааниде сакталып турган.

Бюджеттик чөйрөнүн кызматкерлерине эмгек акы төлөөгө байланыштуу чыгашалар кыйла жогорулагандыгына карабастан, мамлекеттик финансылар секторунда жылдын башталышынан тартып бюджет профицити байкалган, бул, экономикалык жигердүүлүктүн артышынан, ошондой эле салык жана бажы жол-жоболорун фискалдаштыруу боюнча чараларды кабыл алуудан улам салыктык кирешелердин кыйла жигердүү түшүүсү менен шартталган.

Тышкы шарттар

Геосаясий жагдайдын күч алышынын, глобалдуу инфляциянын тездешинин жана COVID-19 пандемиясынын сакталып турушунун алкагында, Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүндө экономика ар тараптуу өнүккөндүгү белгиленген. Россияда экономикалык жигердүүлүк кыйла төмөндөгөн, бул олуттуу рестрикциялар менен шартталган. Казакстанда экономикалык жигердүүлүк жылдын башталышынан тартып ар тараптуу динамикада калыптанып, жарым жылдын акырына карата басаңдап, мунайга суроо-талапка жана бааларга фискалдык түрткү берүү менен камсыздалып турган. Кытай экономикасы биринчи жарым жыл ичинде басаңдаган, бул “ковид-0” саясатынын жана көптөгөн локдаундардын сакталып турушу, кыймылсыз мүлк секторундагы жагдай, тышкы соодада тоскоолдуктар, ошондой эле Кытай продукциясына төмөн суроо-талап менен шартталган.

Жалпы алганда, дүйнөлүк экономика экономикалык процесстердин түзүмүн өзгөртүүнүн таасири астында калыптанууда, алар экономикалык өсүшкө, соодага жана суроо-талапка таасирин тийгизүүдө.

Ички шарттар

Ички дүң өнүм

Биринчи жарым жыл ичинде экономикалык жигердүүлүк алгылыктуу динамикага ээ болгон. 2022-жылдын январь-июнь айларында ИДӨнүн өсүш арымы 6,3 пайызды түзгөн, бул кандайдыр бир деңгээлде, 1,5 пайыз өлчөмүндө төмөндөө белгиленген 2021-жылдын тиешелүү мезгил аралыгында катталган төмөн база менен түшүндүрүлөт. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу

ишканаларын эске албаганда, ИДӨнүн өсүш арымы кароого алынган мезгил ичинде 3,9 пайызды түзгөн (2021-жылдын тиешелүү мезгил аралыгында 3,2 пайызга жогорулаган). Реалдуу сектордо дээрлик бардык тармактарда катталган өсүш арымы туруктуу негизде калыбына келип жаткандыгын тастыктаган, алардын ичинен кыйла жогору өсүш көрсөткүчү өнөр жай (14,6 пайыз), кызмат көрсөтүүлөр (4,0 пайыз) жана курулуш (3,4 пайыз) секторлорунда байкалган. Кумтөрдөгү иштеп чыгаруу өндүрүшү өсүшкө түрткү берген негизги сектордон болгон, анда чыгаруунун олуттуу арымы катары, негизинен, өткөн жылы калыптанган кыйла төмөн база (+32,0 пайыз) менен шартталган. Жылдын башталышынан тартып байкалган энергия секторундагы өндүрүш көлөмүнүн азайышы экономиканын өнүгүшүн басаңдаткан.

Кароого алынган мезгил ичинде экономиканын өсүшүнө, мурдагыдай эле, өнөр жай (+3,0 пайыздык пункт), ошондой эле кызмат көрсөтүүлөр (+1,9 пайыздык пункт) секторлору кыйла алгылыктуу салымын кошкон. Өнөр жай тармагы ичинде иштеп чыгаруу өнөр жайынын алгылыктуу салымы (+3,1 пайыздык пункт) белгиленген, анын “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларынын өндүрүшүнө салымы 2,8 пайыздык пунктту түзгөн.

ИДӨ дефлятору 13,9 пайыз деңгээлинде алгылыктуу мааниде түптөлгөн, бул 2021-жылдын январь-июнь айларына караганда 3,2 пайыздык пунктка төмөн.

Инфляция

1.1.1-график. Кыргыз Республикасында КБИ жана ФАО индексинин динамикасы

Булагы: КР УСК

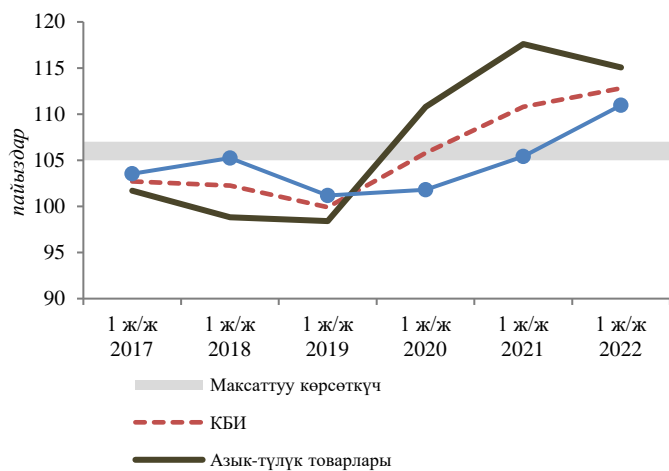
инфляциянын өсүшүнүн негизги себептери катары пандемия мезгилинде өнүккөн өлкөлөрдүн борбордук банктарынын жана өкмөттөрүнүн экономикага ашкере түрткү берүүсү, чийки зат товарларын сунуштоо жагында логистикалык иштердин үзгүлтүктөргө учурашы, белгисиз геосаясий тобокелдиктер, ошондой эле дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын кескин өсүшү саналган.

Негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалардын жогору болушу Кыргыз Республикасында баалардын кыйла жогорулашына таасирин тийгизген. 2022-жылдын биринчи жарымында ФАО индекси эң эле жогору чекке жеткен. Алсак, бир катар базалык азык-түлүк товарларга (дан, өсүмдүк майы, кант) дүйнөлүк баалар жогорулаган, буга Россиядан¹ жана Украинадан экспорттук сунуштоолордун кыскарышы, башка экспорттоочу өлкөлөрдө айдоо иштеринин абалы, ошондой эле түшүм алууну болжолдоолор таасирин тийгизген.

Дүйнөлүк инфляция жогору мааниде калыптанган. Глобалдуу

¹ Россияда данга жана күн карама майына карата квота жана алым түрүндө чектөөлөр белгиленген.

1.1.2-график. Кыргыз Республикасында КБИ (жыл башынан тартып өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата топтолмо)

Булагы: КР УСК, www.fao.org

продуктыларына баалардын өсүшү кошкон – калыптанган жылдык инфляциядан 51,3 пайызга жакын же КБИге салым 6,7 пайыздык пункт.

Региондун бардык өлкөлөрүндө (Кыргыз Республикасын кошо алганда) этке, кантка, өсүмдүк майына, унга жана КММга баалардын өсүшүнүн күч алуусу сакталып турган (КБИге салым 7,0 пайыздык пункт). Дүйнөлүк рыноктордо балардын кыйла өсүшүнөн улам негизги товарларга баалар өндүрүүчү өлкөлөрдүн өзүндө да кыйла жогорулагандыгын белгилеп кетүү зарыл.

Ар жылы жүргүзүлүп турган тамеки жана алкогольдук продукцияга акциздер жогорулатылгандан кийин (2022-жылдын 1-январынан тартып) “алкоголдук ичимдиктер жана тамеки заттары” тобуна баалар жогорулагандыгы байкалган. Мындан тышкары, КБИге алгылыктуу басым кызмат көрсөтүүлөр секторунда баалардын өсүшү жана азык-түлүктөн башка товарларга баалардын жогорулашы таасирин тийгизген. Кыргыз Республикасынын рыногунда учурда орун алып турган шарттарда “орус рубли-сом” жубу жалпы инфляцияга да кошумча таасирин тийгизе баштаган.

Мындай шарттарда Улуттук банктын күч-аракети тышкы сектордун терс таасирин жеңилдетүүгө жана монетардык факторлордун Кыргыз Республикасында баа деңгээлине таасирин чектөөгө багытталган.

Эмгек рыногу жана эмгек акы

Кыргыз Республикасынын Эмгек, социалдык камсыздоо жана миграция министрлигинин маалыматы боюнча, жумуш издөө максатында жумуш менен камсыздоо боюнча мамлекеттик кызмат органдарында катталган калктын иш менен камсыз болбогон жарандарынын саны 2022-жылдын 1-июлуна карата 100,6 миң адамды түзгөн, бул 2021-жылдын ушул эле күнүнө салыштырганда 4,1 пайызга аз. Калктын иш менен камсыздоо боюнча мамлекеттик кызмат органдарында катталган жарандарынын деңгээли 2021-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 0,2 пайыздык пунктка төмөндөп, калктын экономикалык жактан жигердүү санынын 2,9 пайызын түзгөн, бул экономикада калыбына келүү процесстерине байланыштуу. Экономиканын дээрлик бардык тармактарында бир мезгилдин жыйынтыгы боюнча түзүлгөн иш орундарынын саны жогорулагандыгы байкалган.

Кыргыз Республикасынын экономикасында түптөлгөн баалар динамикасы көп учурда дүйнө жүзү боюнча азык-түлүк товарларына жана энергия продукцияларына баалардын өсүшү менен шартталган. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматына ылайык, 2022-жылдын июнь айында КБИ жылдык мааниде 13,1 пайызды түзгөн (январь айында – 11,2 пайыз). Отчеттук мезгил ичинде инфляциянын өсүш арымы уланган, ал 2021-жылы эле күч алган.

Калыптанган инфляциянын жарымынан көбү азык-түлүк товарларына баалардын өсүшү менен шартталган. Жылдык инфляцияга эң эле олуттуу салымды тамак-аш

Кароого алынган мезгилде экономикалык ишкердиктин бардык түрлөрү боюнча эмгек акынын өсүшүнүн алгылыктуу динамикасы белгиленген. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы 23,9 миң сомду түзүп, 2021-жылдагы көрсөткүчкө салыштырганда 23,9 пайызга өскөн. 2022-жылдын отчеттук мезгилинде реалдуу эмгек акы 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 9,8 пайызга жогорулаган.

Ошентип, иш менен камсыз болбогондордун санынын кыскартылышы жана айкын эмгек акынын жогорулатылышы ички суроо-талапты жогорулатуу менен экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө салым кошууда.

Мамлекеттик бюджет

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында Кыргыз Республикасынын мамлекеттик бюджетти ИДӨгө карата 1,4 пайыз профицит менен аткарылган. Мамлекеттик бюджеттин киреше бөлүгү өлкөдө экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө, товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын жогорулашына, ошондой эле салык жана бажы жол-жоболорун фискалдаштырууга байланыштуу салыктык түшүүлөрдүн эсебинен жигердүү толукталып турган. Алсак, мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин көлөмү 135,5 млрд сомду түзгөн, алардын ичинен 77,2 пайызы – салыктык түшүүлөр, 18,7 пайызы – салыктык эмес түшүүлөр жана 4,2 пайызы – алынган расмий трансферттер. Мамлекеттик бюджеттен операциялык ишкердикке чыгашалар отчеттук мезгилде 100,2 млрд сомго жетүү менен 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 28,5 пайызга өскөн, бул негизинен, бюджеттик чөйрөнүн кызматкерлеринин эмгек акысын жогорулатуу менен шартталган. Эмгек акыны мындай жогорулатуу келечекте чогуу алгандагы суроо-талапка түрткү берип, өлкөдө инфляцияга жогорулатуучу таасирин тийгизиши ыктымал.

2022-жылдын июнь айынын акырына карата абал боюнча мамлекеттик карыздын өлчөмү 5,2 млрд АКШ долларына (жылдын башталышынан тартып +1,4 пайыз) же ИДӨгө карата 58,2 пайызга жеткен. Өлкөнүн мамлекеттик карызы тышкы кредиттик каражаттарды тартуунун, ошондой эле ички карыз алышуунун эсебинен түптөлгөн жана жогорулаган. Мамлекеттик карыз түзүмүндө отчеттук мезгилдин акырына тышкы карыз алышуунун жогору үлүшү (80,2 пайыз) сакталып турган.

Макроэкономикалык тобокелдиктер

Кароого алынган мезгилде Кыргыз Республикасынын жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикасы геосаясий тобокелдиктердин күч алышына байланыштуу белгисиздик абалда катталган. Мындай шарттарда ички суроо-талап, акча которуулар, инвестициялоо көлөмү жана алгылыксыз өзгөрүүлөргө дуушарланышы ыктымал болгон башка шарттар аркылуу экономикалык өсүш тобокелдиктери сакталып турат. Мындан тышкары, дүйнөлүк рыноктордо тышкы экономикалык чөйрөдө проинфляциялык тобокелдиктердин орун алып турушу да өлкөдө экономикалык өсүш келечегине ооздуктоочу таасирин тийгизиши мүмкүн.

Геосаясий белгисиздик жана глобалдуу инфляциянын жогору деңгээлинин баалар деңгээлине карата басымы сакталат. Бюджеттик чөйрөнүн кызматкерлеринин, мамлекеттик жана муниципалдык кызматчылардын эмгек акысынын жогорулатылышы, ошондой эле пенсиялардын жана социалдык төлөөлөрдүн өлчөмүнүн өсүшү да бааларга кошумча жогорулатуучу таасирин тийгизүүсүн улантат. Электр энергияга жана ысык суу менен камсыздоого тарифтерди жогорулатуу кийинкиге калтырылгандыгына байланыштуу, инфляциялык тобокелдиктер 2023-жылдын акырында бааларга таасирин тийгизет. Мында, инфляция арымы орто мөөнөттүк көрсөткүчкө 2024-жылга жакын кайтып келет.

Тышкы карыз алышуунун жогору үлүшүнүн сакталып турушу, ошондой эле дүйнө жүзү боюнча баалардын жогорулоосу өлкөнүн экономикасынын дароо калыбына келишин кечендетиши ыктымал. Мында, Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин саясатында

узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар рыногун өнүктүрүү аркылуу ички карыз алышууну жогорулатуу каралган, бул чет өлкө валютасында мамлекеттик карыздын салыштырма салмагын кыскартууга шарт түзөт, бирок, экинчи жагынан, бул ички карызды тейлөөгө чыгашаларды көбөйтүшү ыктымал.

1.2. Финансы секторунун түзүмү

Кыргыз Республикасынын финансы секторунун институционалдык түзүмүн коммерциялык банктар жана башка финансылык институттар түзөт.

1.2.1-таблица. Финансы секторунун институционалдык түзүмү

(финансы институттардын саны)

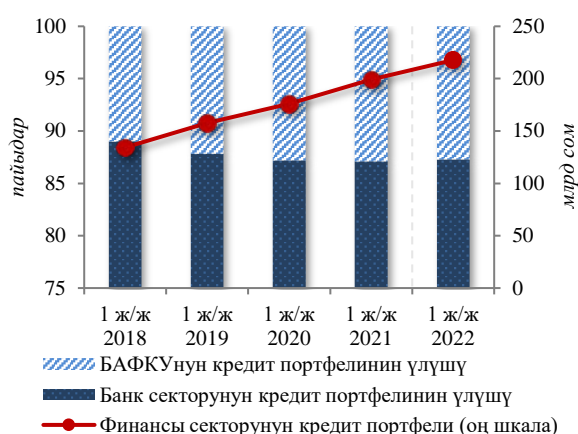
Финансы институттары	1 ж/ж 2018	1 ж/ж 2019	1 ж/ж 2020	1 ж/ж 2021	1 ж/ж 2022
Коммерциялык банктар	25	25	23	23	23
Башка финансылык компаниялар, анын ичинде:	681	672	650	609	614
Банктык эмес жана адистештирилген	657	649	627	606	611
финансы-кредит уюмдары (БАФКУ), анын ичинде:					
Микрофинансылык уюмдар, анын ичинде:	148	139	134	134	130
микрокредиттик компаниялар	98	92	87	87	85
микрокредиттик агенттиктер	42	39	38	38	35
микрофинансылык компаниялар	8	8	9	9	10
Адистештирилген финансы-кредит уюму	1	1	1	1	1
Кредиттик бюролору	1	2	2	2	2
Кредиттик союздар	108	96	93	91	86
Алмашуу бюролору	398	410	396	377	390
Гарантиялык фонд ААКсы	1	1	1	1	1
Камсыздандыруу компаниялары	17	17	17	-	-
Инвестициялык фонддор	4	3	3	-	-
Фондулук биржалар	1	1	1	1	1
Пенсиялык фонддор	2	2	2	2	2

Булагы: Коммерциялык банктар, БАФКУ, КР УСК, Мамфинкөзөмөл

2022-жылдын биринчи жарымынын акырына карата банктардын жана БАФКУлардын активдери 414,9 млрд сомду же ИДӨгө карата 53,1 пайызды түзгөн.

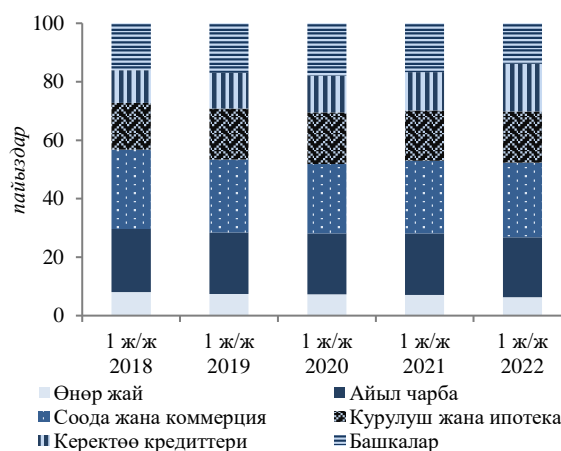
2022-жылдын биринчи жарымында финансы секторунун чогуу алгандагы кредит портфели 217,7 млрд сомду же ИДӨгө карата 27,9 пайызды түзгөн. Финансы секторунун кредит портфелиндеги банктардын кредиттеринин үлүшү 0,2 пайыздык пунктка жогорулап, 2022-жылдын биринчи жарымынын акырына карата 87,3 пайызды түзгөн (1.2.1-график).

1.2.1-график. Кредит портфелинин түзүмү

Булагы: Коммерциялык банктар жана БАФКУ

1.2.2-график. Финансы секторунун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Коммерциялык банктар жана БАФКУ

Финансы секторунун кредит портфелинин тармактык түзүмүндө, мурдагыдай эле, кредиттер соода (банктар) жана керектөө кредиттери (БАФКУ) чөйрөлөрүндө жогору концентрациялангандыгы белгиленген. Финансы секторунун кредит портфелинин экономиканын жогоруда аталган тармактарындагы чогуу алгандагы үлүшү 2022-жылдын биринчи жарымынын акырына кредиттердин жалпы көлөмүнүн 41,9 пайызына жетүү менен 91,2 млрд сомду түзгөн (1.2.2-график).

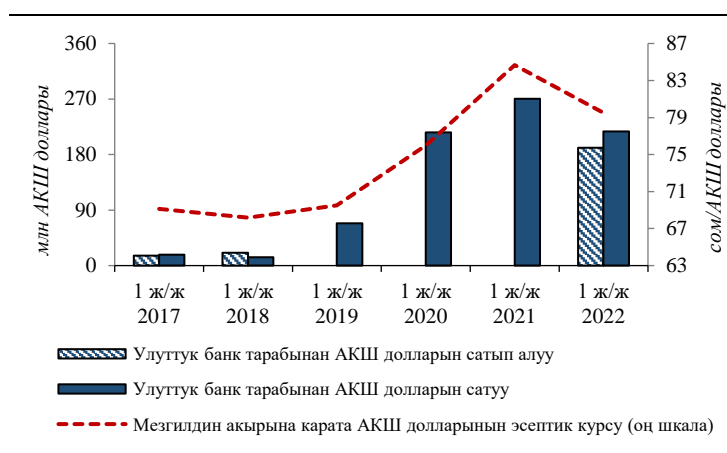
1.3. Финансы рынокторунун абалы

Геосаясий белгисиздиктин алкагында ички валюта рыногундагы жагдай алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү менен мүнөздөлгөн. Айрым мезгилдерде накталай чет өлкө валютасына жогору суроо-талап байкалган, бул АКШнын жана евроаймакка кирген өлкөлөрдүн борбордук банктары тарабынан Россияга накталай АКШ долларын жана еврону сунуштоо кыскартылгандыгына байланыштуу шартталган. Алмашуу курсунун олуттуу өзгөрүүсүнө бөгөт коюу үчүн Улуттук банк чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн, ошондой эле бир катар кризиске каршы чараларды кабыл алган, алар накталай АКШ долларынын өлкөдөн агылып чыгышын ооздуктоого шарт түзгөн. Ашкере ликвиддүүлүктөн улам акча рыногунда бүтүмдөр көлөмү 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда төмөн түптөлгөн, мында Улуттук банктын ноталар рыногу отчеттук мезгилде кеңейгендиги белгиленген. Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногунда узак мөөнөттүү баалуу кагаздар кыска мөөнөттүү баалуу кагаздарга салыштырмалуу ички сыяктуу эле, тышкы инвесторлор үчүн да кыйла артыкчылыктуу бойдон калууда, бул, өз кезегинде, өзгөчө Финансы министрлигинин саясатына байланыштуу болгон.

1.3.1. Валюта жана акча рынокторунун абалы

Валюта рыногу

1.3.1.1-график. Валюта рыногунда Улуттук банктын интервенцияларынын динамикасы

Ички валюта рыногунда жагдай геосаясий белгисиздиктин алкагында, Кыргыз Республикасынын соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрүнүн валюта рынокторундагы жагдайга байланыштуу алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү менен мүнөздөлгөн. Айрым мезгилдерде накталай чет өлкө валютасына жогору суроо-талап байкалган, ал Россияга АКШнын жана евроаймакка кирген өлкөлөрдүн борбордук банктарынын АКШ долларын жана еврону сунуштоону токтотушуна байланыштуу келип

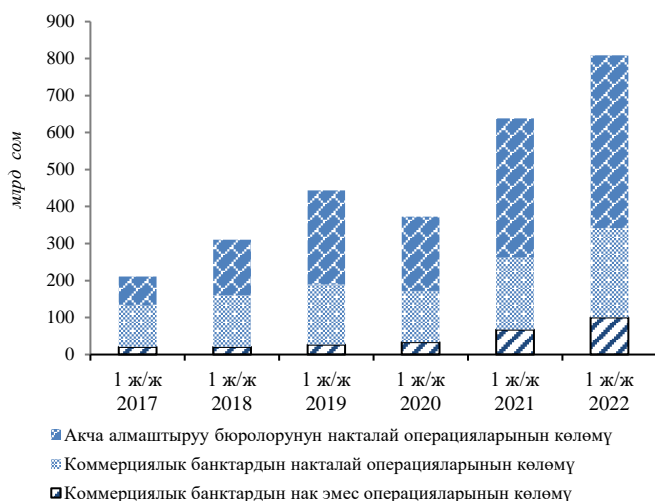
чыккан. Накталай АКШ долларынын тартыштыгы накталай жана накталай эмес АКШ долларынын алмашуу курстары ортосунда айырманын кескин өсүп кетишинин негизги себептеринин биринен болгон. Ушундай эле жагдай региондун башка өлкөлөрүндө да түптөлгөн. Накталай АКШ долларынын жетишсиздигинин кошумча фактору катары айрым адамдар алып сатуу менен пайда алуу максатында операцияларды жүргүзүүсүнө байланыштуу келип чыккан, ал регионго кирген өлкөлөрдүн валюта рынокторунда накталай жана накталай эмес АКШ долларынын наркы ортосунда айырмадан улам шартталган.

Өлкөдө экономикалык коопсуздукту камсыздоо жана кризистик жагдайлардан улам алгылыксыз кесепеттерди кыскартуу максатында, Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан бир катар кризиске каршы чаралар көрүлгөн, алар алып сатуудан – соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн валюта рынокторунда накталай жана накталай эмес АКШ долларынын наркы ортосунда айырманын эсебинен пайда көрүү максатында, накталай АКШ долларынын агылып чыгышына бөгөт коюуга мүмкүндүк берген. 2022-жылдын июнь айынын акырына карата абал боюнча АКШ долларынын сомго карата расмий курсу 2021-жылдын акырындагы көрсөткүчкө

салыштырганда 6,2 пайызга жана 16-мартта түптөлгөн, 1 АКШ доллары үчүн 105,0000 сом расмий алмашуу курсунун эң эле жогору маанисине салыштырганда 24,3 пайызга төмөндөө менен АКШ доллары үчүн 79,5000 сомду түзгөн.

Алмашуу курсунун олуттуу өзгөрүүлөрүнө жол бербөө үчүн Улуттук банк 217,7 млн сом суммасына чет өлкө валютасын сатуу боюнча жана 190,7 млн сом суммасына сатып алуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн.

1.3.1.2-график. Операциялардын түрлөрү боюнча чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу көлөмү (сом эквивалентинде)

Булагы: Улуттук банк

болгон. Номинал түрүндө валюталар боюнча чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу боюнча операциялардын көлөмү казак тенгесинен тышкары бардык валюталар боюнча жогорулаган.

Акча рыногу

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде банктар аралык кредит рыногунда жигердүүлүк өткөн мезгилдерге салыштырмалуу төмөн болгон. Пайыздык чендер инфляциялык процесстерди ооздуктоого багытталган акча-кредит саясатын катуулатууга байланыштуу кыйла өскөн.

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында банктар аралык кредит рыногундагы бүтүмдөр көлөмү 10,9 млрд сомду түзгөн, бул 2021-жылдын тиешелүү мезгилине караганда 48,1 пайызга төмөн. Кароого алынган мезгил ичинде улуттук жана чет өлкө валюталарында стандарттык бүтүмдөр жүргүзүлгөн эмес, ошентип, бардык бүтүмдөр репо шарттарында ишке ашырылган. Банктар аралык рынокто орточо алынган чен 11,7 пайызды түзгөн, бул 2021-жылдын биринчи жарымында катталган 4,8 пайызга караганда кыйла жогору. Орточо алынган мөөнөттөр 2021-жылдын тиешелүү мезгилинде катталган 3,6 күндөн көбөйүү менен 4,5 күндү түзгөн.

Кароого алынган мезгилде Улуттук банк банктардын кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүгүн колдоо үчүн сунуштаган овернайт кредиттеринин көлөмү 16 582,5 млн сомду түзгөн, бул 2021-жылдын биринчи жарымына караганда 15,1 пайызга көп. Коммерциялык банктардын каражаттарды овернайт депозиттерине жайгаштыруу көлөмү 1 253,9 млрд сомду түзгөн, бул 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 2 эсеге көп.

Резидент эместер менен операцияларды эске алуу менен валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу жана сатуу боюнча операциялардын жалпы көлөмү отчеттук мезгил ичинде 26,8 пайызга, 809,0 млрд сом эквивалентине чейин өскөн. Операциялардын көлөмүнүн өсүшү казак тенгесинен тышкары бардык валюталар боюнча жогорулагандыгы белгиленген.

Операциялардын негизги бөлүгү накталай түрдө жүргүзүлүүдө, мында кароого алынган мезгил ичинде накталай операциялар түзүмүндө олуттуу үлүштү алмашуу бюролорунун накталай операциялары ээлеген, бул өзгөчө ички валюта рыногунда түптөлгөн жагдайга байланыштуу

1.3.2. Баалуу кагаздар рыногунун абалы

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде мамлекеттик баалуу кагаздардын кыска мөөнөттүү сегменти катышуучулардын жигердүүлүгүнүн төмөндүгү менен мүнөздөлгөн жана анда 12 ай жүгүртүү мөөнөтү² менен мамлекеттик казына векселдери (МКВ) гана сунушталган, мында МКВларды жайгаштыруу аукциондору январь, февраль жана июнь айында гана өткөрүлгөн катары таанылган, ал эми калган айларда аукциондор катышуучулар тарабынан суроо-талаптын жоктугунан өткөрүлбөгөн катары таанылган.

Аукциондордун, ошондой эле кошумча жайгаштыруулардын жыйынтыгы боюнча МКВларды 8,20 пайыз орточо алынган кирешелүүлүк боюнча сатуу көлөмү 206,2 млн сомду түзгөн.

Узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар кыска мөөнөттүүгө караганда инвесторлор үчүн кыйла артыкчылыктуу бойдон калууда. 2022-жылы Финансы министрлиги мамлекеттик кыска мөөнөттүү облигациялардын (МКО) эсебинен узак мөөнөттүү карыз алышуулардын үлүшүн арттыруу саясатын уланткан, ал 2021-жылдын акырында башталган, анда рыноктун катышуучулары тарабынан кыйла узак мөөнөттүү – 15 жана 20 жыл жүгүртүү мөөнөтү менен МКОлор сунушталган. Аукциондордо МКОлорду сунуштоо көлөмү 2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча 2021-жылдын биринчи жарымына салыштырганда 2,1 эсеге, кошумча жайгаштырууларды эске алуу менен МКОлорду сатуунун жалпы көлөмү – 34,8 пайызга өскөн.

Узак мөөнөттүү сегментте чендер пандемиянын алгылыксыз кесепеттеринин, геосаясий белгисиздиктин жана инфляциянын күч алышынын алкагында жогорулаган. МКОлордун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү отчеттук мезгилде 14,17 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (+3,44 пайыздык пункт).

Кароого алынган мезгил ичинде экинчи рынокто МКВ жана МКО боюнча операциялар ишке ашырылган эмес.

Банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээли шартында Улуттук банктын ноталар рыногунда жогору көрсөткүчтөр катталган, ал аталган баалуу кагаздарга суроо-талап, сунуш жана сатуу көлөмүнүн өсүшү менен мүнөздөлгөн. Отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталар рыногунда 7, 14, 28 жана 91 күндүк ноталар сунушталган. Олуттуу сатуу көлөмү Улуттук банктын 14 күндүк жүгүртүү мөөнөтүнө ээ ноталарына туура келген. Улуттук банктын ноталарынын орточо алынган кирешелүүлүгү отчеттук мезгилде январь айындагы 6,89 пайыздан июнь айында 13,44 пайызга чейин өскөн.

² Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги 2020-жылдын февраль айынан тартып 12 күндүк МКВларды гана сунуштайт.

1.4. Кыймылсыз мүлк рыногу

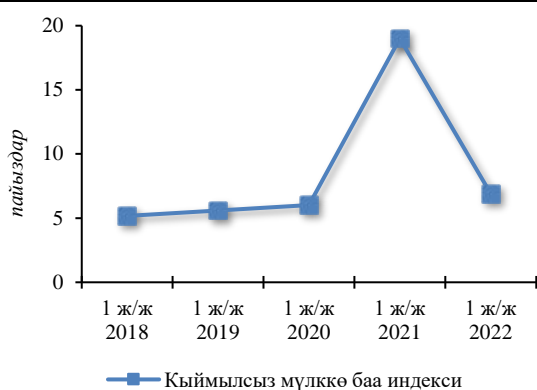
Кыргыз Республикасынын кыймылсыз мүлк рыногунда 2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда жеке турак үйлөргө баалар төмөндөгөндүгүнө байланыштуу кыймылсыз мүлккө баа индексинин³ өсүш арымы басаңдагандыгы байкалган.

Мындан тышкары, орточо эмгек акы деңгээли өскөндүгү белгиленген, ал жеткиликтүү турак жай индексине алгылыктуу таасирин тийгизген.

Кыймылсыз мүлк рыногунун финансы сектору үчүн тобокелдиктер орточо деңгээлде сакталууда, бул банктардын жалпы кредит портфелинде ипотекалык кредиттер⁴ үлүшүнүн жогору болбошу менен шартталган.

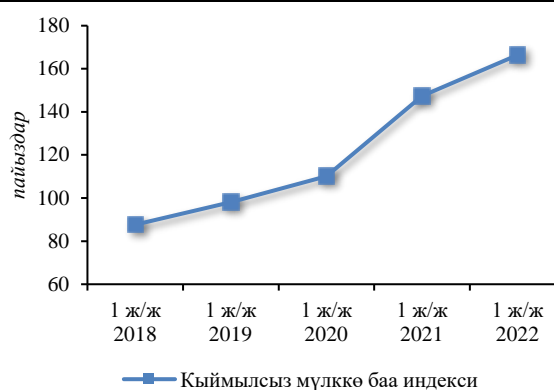
2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында турак жай кыймылсыз мүлккө баалар индексинин өсүш арымы 19,0 пайыздан 6,9 пайызга чейин басаңдагандыгы байкалган, мында турак жай кыймылсыз мүлккө базистик баа индексинин 147,4 пайыздан 166,4 пайызга чейин өсүшү белгиленген, бул, 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда квартираларга баалар 15,0 пайызга өскөн учурда жеке турак үйлөргө баалардын 1,2 пайызга төмөндөшүнө байланыштуу болгон.

1.4.1-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда баа индексинин өсүш арымы

Булагы: Жер ресурстары кызматы, Улуттук банктын эсептөөлөрү

1.4.2-график. Турак жай кыймылсыз мүлк рыногунда базистик баа индексинин өсүш арымы⁵

Булагы: Жер ресурстары кызматы, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Ош шаарында 1 чарчы метр турак үйдүн (квартиранын) орточо баасы 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 18,8 пайызга, 50,2 миң сомго чейин, Бишкек шаарында – 13,5 пайызга, 64,8 миң сомго чейин жогорулаган. Ош шаарында жеке турак үйлөрдүн 1 чарчы метринин орточо баасы 8,0 пайызга, 67,6 миң сомго чейин, Бишкек шаарында орточо баа 5,3 пайызга, 67,5 миң сомго чейин төмөндөгөн.

³ Кыймылсыз мүлккө баа индексин аныктоодо Ласпейрес индексинин ыкмасы колдонулган.

Жалпы алганда Ласпейрес индекси төмөнкүчө аныкталат:

$$L = (\sum_{i=1}^K QoiPti / \sum_{i=1}^K QoiPoi) * 100,$$

мында

K = кыймылсыз мүлктүн түрлөрүнүн саны;

Qoi = базистик мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объекттеринин саны;

Poi = базистик мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин баасы;

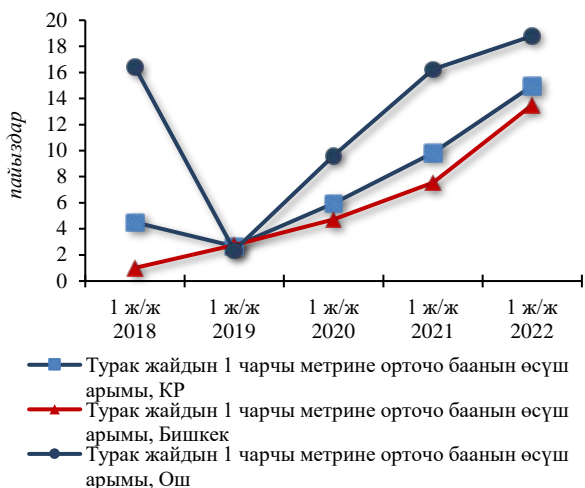
Pti = каралып жаткан мезгилде i түрүндөгү кыймылсыз мүлк объектисинин баасы.

⁴ Азыркы учурда Кыргыз Республикасынын шарттарында ипотекалык кредит деген түшүнүк, эрежедегидей эле, кыймылсыз мүлккө менчик укугун күрөөгө коюу менен берилген узак мөөнөттүү кредитти билдирет.

⁵ Базистик мезгил катары 2010-жыл алынган.

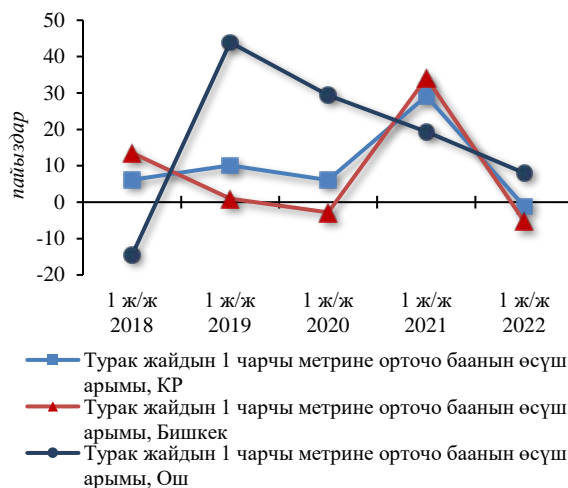
Кыймылсыз мүлктү сатып алуу-сатуу боюнча бүтүмдөрдүн саны 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде 7,6 пайызга жогорулап, 27 948 түзгөн. Атап айтканда, 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда квартираларды сатып алуу-сатуу боюнча бүтүмдөрдүн саны 13,0 пайызга, ал эми турак үйлөр – 0,6 пайызга жогорулап, тиешелүүлүгүнө жараша 16 655 жана 11 293 түзгөн.

1.4.3-график. Квартираларга баанын өзгөрүү динамикасы

Булагы: Жер ресурстары кызматы, Улуттук банктын эсептөөлөрү

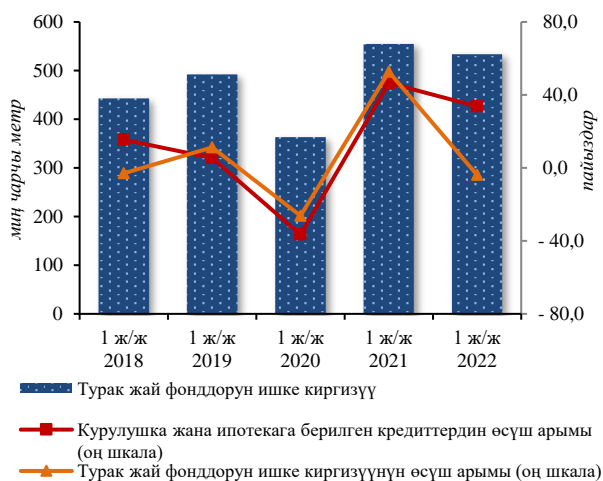
1.4.4-график. Жеке турак үйлөргө баанын өзгөрүү динамикасы

Булагы: Жер ресурстары кызматы, Улуттук банктын эсептөөлөрү

Турак жай фондунун колдонууга берүү көлөмү төмөндөгөндүгү байкалууда. 2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча турак жай фондунун колдонууга берүүнүн чогуу алгандагы көрсөткүчү 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 3,8 пайызга төмөндөгөн, бул негизинен Бишкек жана Ош шаарларында, ошондой эле Нарын областында турак жай фондунун эксплуатацияга берүү көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган. Калган региондордо бул көрсөткүч жогорулагандыгы байкалган (1.4.1-таблица).

1.4.5-график. Турак жайды пайдаланууга берүү, курулушка жана ипотекага берилген кредиттер динамикасы⁶

Булагы: КР УСК, Улуттук банктын эсептөөлөрү

⁶ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

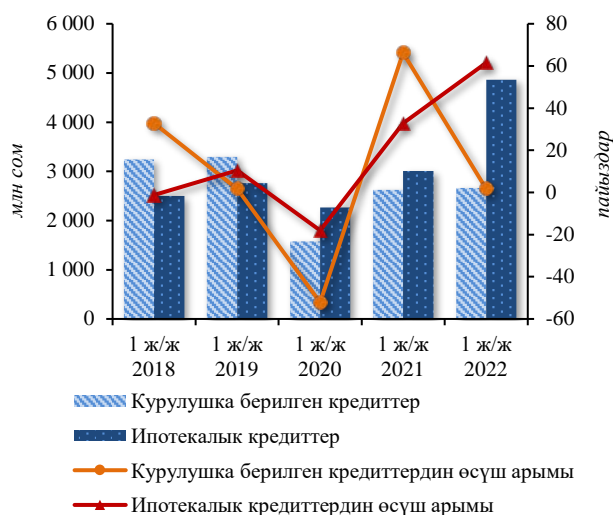
1.4.1-таблица. Пайдаланууга берилген турак жай аянтынын географиялык түзүмү

	1 ж/ж 2021		1 ж/ж 2022	
	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %	Берилүүчү жалпы аянттар, миң чарчы метр	Жалпы аянтынан салыштырма салмагы, %
Бишкек шаары жана Чүй областы	184,6	33,3	150,0	28,1
Ош шаары жана Ош областы	133,8	24,1	139,8	26,2
КРнын башка областтары	236,2	42,6	243,6	45,7
Бардыгы болуп	554,6	100,0	533,4	100,0

Булагы: КР УСК

2022-жылдын 30-июнунун акырына карата 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда курулушту каржылоого берилген кредиттердин жана ипотекалык кредиттердин көлөмүнүн өсүшү катталган. Алсак, 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында курулушка берилген кредиттердин көлөмү 1,6 пайызга (2,7 млрд сомго чейин), ал эми ипотекалык көлөмү 61,5 пайызга (4,9 млрд сомго чейин) өскөн. Курулуш секторунда жана ипотекалык сектордо улуттук валютада сыяктуу эле, чет өлкө валютасында берилген кредиттердин көлөмүнүн өсүшү байкалууда.

1.4.6-график. Курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин көлөмү ⁷

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

⁷ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча турак үйлөрдү куруу жана колдонууга берүү калктын каражаттарынын эсебинен ишке ашырылган (жалпы колдонууга берилгендердин 99,1 пайыз)⁸.

2022-жылдын 30-июнуна карата коммерциялык банктардын жалпы кредит портфелиндеги курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин үлүшү 0,3 пайыздык пунктка жогорулап, 18,4 пайызды түзгөн (1.4.7-график).

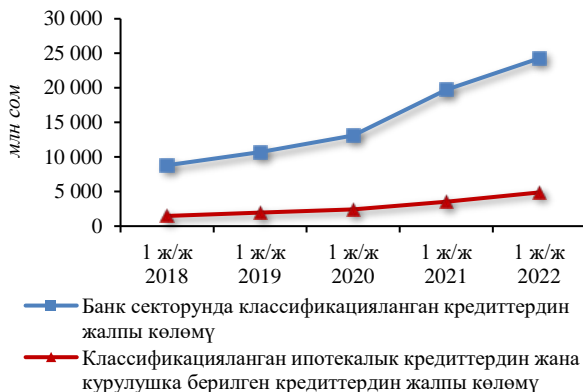
1.4.7-график. Коммерциялык банктардын кредит портфелинде курулушка жана ипотекага берилген кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү⁹

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

Ипотекага жана курулушка берилген классификацияланган кредиттердин чогуу алгандагы көлөмү 38,1 пайызга өсүп, 4 878,0 млн сомду түзгөн. Мында, аталган тармактарда проблемалуу кредиттердин чогуу алгандагы үлүшү 2,2 пайыздык пунктка жогорулап, банк секторунун проблемалуу кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 20,1 пайызын түзгөн (1.4.8-график). Ипотекага жана курулушка чет өлкө валютасында берилген, классификацияланган кредиттердин көлөмү 32,2 пайызга өсүп, 3 121,9 млн сомду түзгөн.

1.4.8-график.Классификацияланган кредиттердин динамикасы

Булагы: Коммерциялык банктар

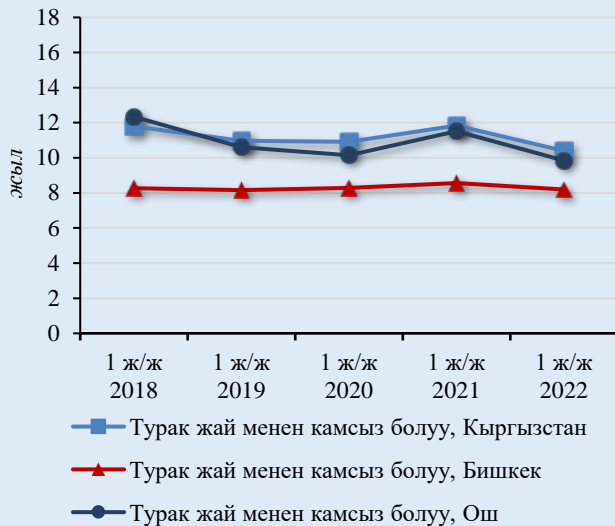
⁸ “Кыргыз Республикасынын социалдык-экономикалык абалы (2022-жылдын январь-июнь айлары)”, КР УСК.

⁹ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

1-кыстырма. Турак жай менен камсыз болуу индекси

2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында турак жай менен камсыз болуу деңгээли 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 11,8 жылдан 10,4 жылга чейин азайган. Бул орточо айлык номиналдык эмгек акынын өсүш арымынын (9,5 пайыз) кыймылсыз мүлккө баалардын өсүш арымынан (8,7 пайыз) артышы менен шартталган (1-график).

1-график. Минималдуу керектөө бюджетин эске албаганда, турак жай (квартира) менен камсыз болуу индекси

Булагы: КР УСК, Жер ресурстары кызматы, Улуттук банк

2022-жылдын биринчи жарымынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында 54 чарчы метр аянттында квартира сатып алуу үчүн үч адамдан турган үй-бүлөнүн ичинен эки адам киреше тапкан жана ага 21 954,7 сом өлчөмүндө (үй-бүлөнүн жыйынды кирешесинин 45,9 пайызы) минималдуу керектөө бюджетин туура келген үй-бүлөнүн орточо айлык номиналдык эмгек акысын башка бирдей шарттарда 10,4 жыл бою топтоо зарыл.

2-кыстырма. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүшүнүн банк секторуна тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү¹⁰

2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча банктардын кредит портфелинде күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк менен камсыздалган кредиттердин үлүшүнө кредиттердин жалпы санынын 27,0 пайызы туура келген. Күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктүн (күрөөлүк наркы боюнча) көлөмү кредит портфелинин бүтүндөй күрөөлүк камсыздоосунун 67,2 пайызын түзгөн. Банк сектору үчүн кредиттик тобокелдиктер, күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлк наркынын кредит боюнча төлөө калдыгынан төмөн болушу жана карыз алуучунун кредитти андан ары төлөөдөн баш тартуу ыктымалдыгы менен шартталган.

Стресс-тесттен өткөрүү орду жабылбаган ссудалардан улам келип чыгышы мүмкүн болгон жоготууга саны боюнча баа берүүгө, ошондой эле чабал банктарды (банктык топторду) аныктоого багытталган.

1-схема. Кыймылсыз мүлк рыногунда баанын өзгөрүүсүнүн банк секторунда кредиттик тобокелдик деңгээлине тийгизген таасирин стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыктары

Сценарий	Банк секторунун потенциалдуу жоготуулары	Ири банктардын потенциалдуу жоготуулары	Капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги
“Мурдатан калыптанган”* (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 23% төмөндөшү)	-----	-----	1 банк
“Альтернативдүү” (кыймылсыз мүлккө баанын 2 жыл ичинде 40% төмөндөшү)	-8,3 млрд сом	-5,5 млрд сом	2 банк
“Тере” (кыймылсыз мүлккө баанын жыл ичинде 50% төмөндөшү)	-23,2 млрд сом	-15,5 млрд сом	4 банк

* 2008-жылдын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасында кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшү 23 пайызды түзгөн.

Стресс-тестке кошумча кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү деңгээли аныкталган, мында банк секторунун пайдасынын төмөндөшү жана айрым банктарда чыгымдардын келип чыгуу тобокелдиги орун алышы ыктымал. Банк сектору пайда көлөмүнүн төмөндөшү тобокелдигине жана кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшү ыктымалдыгынан айрым банктар 32,7 пайыз, ири банктар – 32,4 пайыз чегинде чыгым тартуу мүмкүндүгүнө дуушарланышы ыктымал. Банк сектору, анын ичинде ири банктар тарабынан капитал шайкештиги ченемин бузуу тобокелдиги кыймылсыз мүлккө баа төмөндөгөн учурда, тиешелүүлүгүнө жараша 58,7 жана 51,5 пайызга төмөндөшү ыктымалдыгын болжолдоого болот.

Стресс-тест боюнча эсептөөлөрдө банктар күрөөгө коюлган кыймылсыз мүлктү баалоо наркындагы айырманы эске алган эмес, ал рыноктук нарктан 20 пайызга чейин төмөн болушу мүмкүн. Ушуну эске алганда, кыймылсыз мүлккө баанын төмөндөшүнүн чектүү мааниси 20 пайызга жогорулашы ыктымал.

¹⁰ Стресс-тест 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча коммерциялык банктардын сурамжылоо маалыматтарынын негизинде өткөрүлгөн.

II. БАНК СЕКТОРУ

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун активдер, капитал, депозиттик база, кредит портфели сыяктуу негизги көрсөткүчтөрүнүн 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда өсүшү байкалган.

Банк секторунун системалуу тобокелдиктери отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча катталган жана орточо катары бааланат. Банк секторунун капитал шайкештигинин жогорку деңгээлге ээ болушу финансылык ортомчулук деңгээлин, иш натыйжалуулугун андан ары жогорулатуу жана келечекте банк секторунун туруктуулугун камсыз кылуу потенциалына ээ экендигин тастыктап турат.

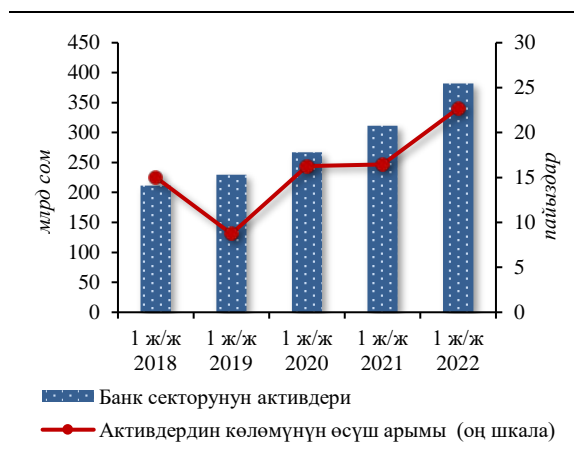
2.1. Банк секторун өнүктүрүүнүн негизги тенденциялары

2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча¹¹ Кыргыз Республикасынын аймагында 23 коммерциялык банк (Пакистан Улуттук банкынын Бишкектеги филиалын кошо алганда) жана алардын 316 филиалы иштеп турган, анын ичинде 15 банк – чет өлкө капиталын тартуу менен иш алып барган, алардын ичинен 11 банк 50 пайыздан көбүрөөк өлчөмдөгү чет өлкө капиталынын катышуусунда ишкердигин жүргүзгөн. Республиканын бардык банк мекемелери ишинин түрү боюнча универсалдуу болуп саналат.

Активдер

Бүтүндөй алганда, 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча активдер 2021-жылга салыштырганда 16,4 пайызга көбөйүү менен 381,8 млрд сомду түзгөн (2.1.1-график).

2.1.1-график. Банк секторунун активдеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Активдердин өсүшү, негизинен, төмөнкүлөрдүн көбөйүүсүнүн эсебинен камсыз болгон:

- кредит портфелинин 9,6 пайызга же

190,1 млрд сомго;

- нак акча жана корреспонденттик эсептердеги акча каражаттары түрүндө ликвиддүүлүктүн 51,9 пайызга же 38,4 млрд сомго.

Кредит портфелинин активдер түзүмүндөгү салыштырма салмагы 2021- жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 6,0 пайыздык пунктка азаюу менен 49,8 пайыз чегинде катталган.

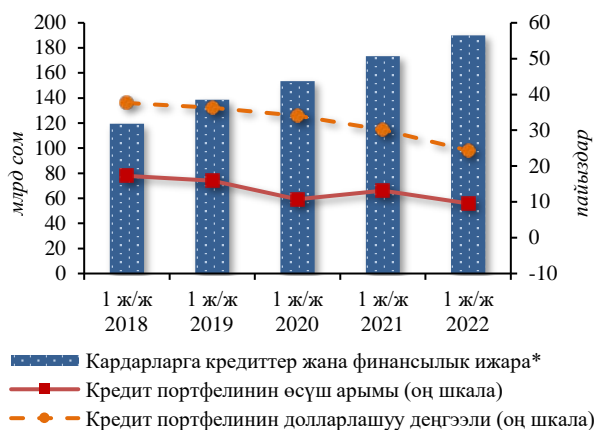
¹¹ Маалыматтар коммерциялык банктардын мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчетуна (ПРБО) ылайык келтирилген.

Кредит портфели

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде банктардын кредит портфелинин өсүшү экономиканын бардык тармактарында белгиленген.

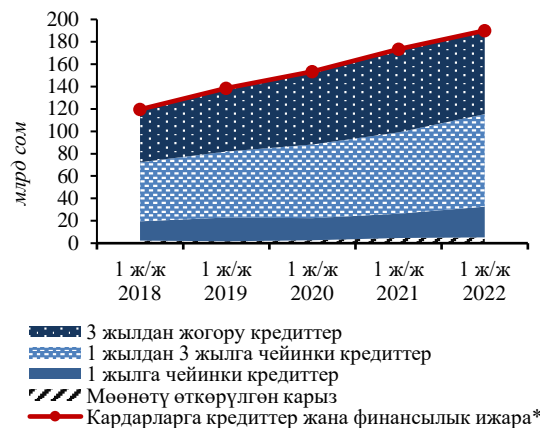
Байкоого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча банк секторунун кредит портфелинин долларлашуу деңгээли 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 5,8 пайыздык пунктту түзүү менен 24,3 пайызды түзгөн (2.1.2-график).

2.1.2-график. Банк секторунун кредит портфелинин динамикасы

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
Булагы: Улуттук банк

2.1.3-график. Кредит портфелинин мөөнөттүүлүк боюнча түзүмү

* ФКУга сунушталган кредиттерди жана атайын РППУну эске албаганда
Булагы: Улуттук банк

Кредит портфелинин түзүмүндө мөөнөттүүлүгү боюнча негизги үлүш узак мөөнөттүү кредиттерге ¹² – 39,3 пайыз же 74,7 млрд сом жана бир жылдан үч жылга чейин берилүүчү орто мөөнөттүү кредиттерге ¹³ – 43,5 пайыз же 82,7 млрд сом туура келген (2.1.3-график).

¹² Узак мөөнөттүү кредиттер – үч жылдан ашык мөөнөткө берилген кредиттер.

¹³ Орто мөөнөттүү кредиттер – 1 жылдан 3 жылга чейинки мөөнөткө берилген кредиттер

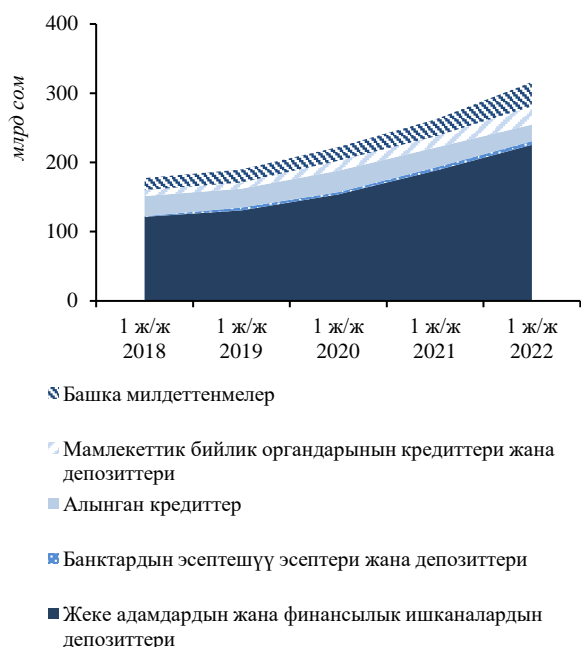
Милдеттенмелер

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банк секторунун милдеттенмелери 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 21,6 пайызга көбөйүү менен 318,4 млрд сомду түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттери 19,8 пайызга өсүштү көрсөтүп, 225,4 млрд сомду түзгөн (2.1.4- график). Жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин салыштырма салмагы банк милдеттенмелеринде 0,5 пайыздык пунктка өсүп, 71,3 пайызды түзгөн.

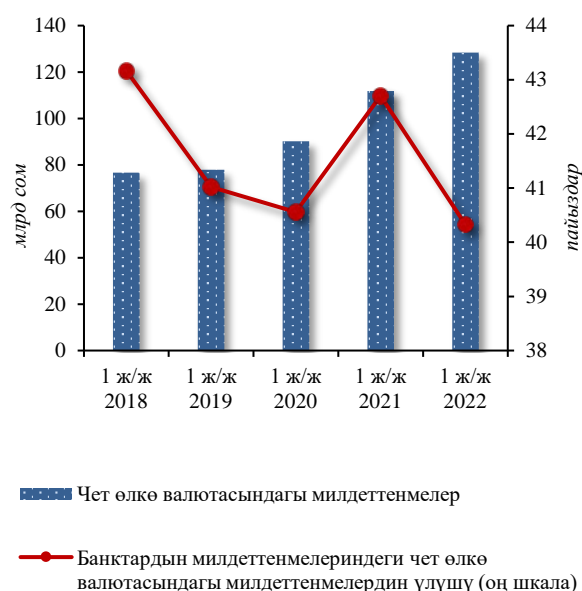
Тартылган каражаттардын жалпы көлөмүндө чет өлкө валютасындагы милдеттенмелердин үлүшү 2,4 пайыздык пунктка азайып, 40,3 пайызды түзгөн (2.1.5-график).

2.1.4-график. Банктардын милдеттенмелеринин ресурстар булактары боюнча түзүмү

Булагы: Улуттук банк

2.1.5-график. Банктардын чет өлкө валютасындагы милдеттенмелери

Булагы: Улуттук банк

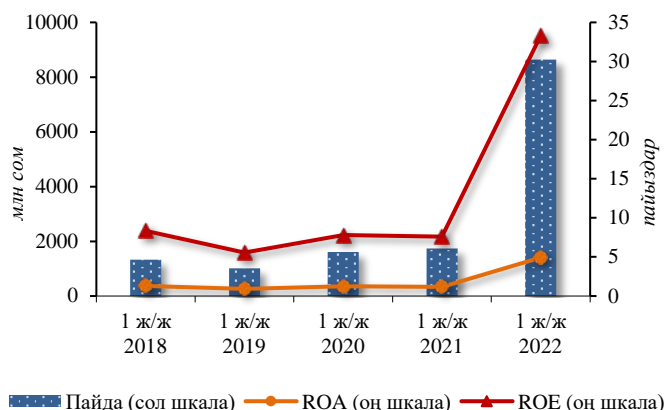
Финансылык натыйжалар

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрүнүн 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда көбөйүүсү белгиленген, бул рентабелдүүлүктүн коммерциялык банктардын активдерине жана капиталдарына караганда арымдуу өсүшү менен шартталган:

- ROA 4,9 пайызды түзгөн;
- ROE 33,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн.

Банк секторунун таза пайдасы 5,0 эсеге көбөйүп, 8,6 млрд сомду түзгөн (2.1.6-график).

2.1.6-график. Банк секторунун рентабелдүүлүк көрсөткүчтөрү

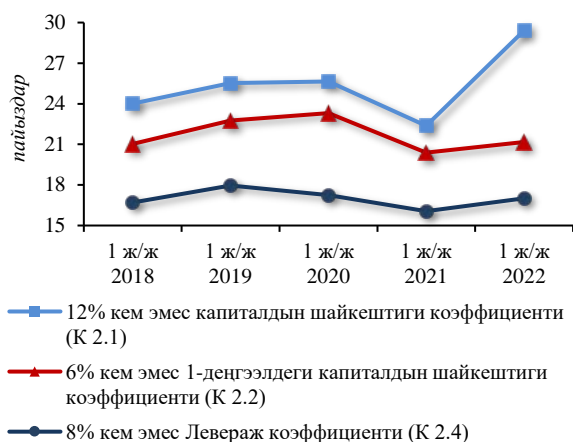

Булагы: Улуттук банк

Капиталдын шайкештиги

Капиталдын шайкештик ченеминин минималдуу мааниси 12,0 пайыз деңгээлде белгиленген шартта, аталган көрсөткүч 2021-жылга салыштырганда 3,4 пайыздык пунктка көбөйүү менен 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча 29,4 пайыз деңгээлде түптөлгөн (2.1.7-график).

2.1.7-график. Капиталдын шайкештик коэффициенттеринин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

Ошону менен бирге эле банк секторунун отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча түптөлгөн капиталынын шайкештигинин айкын деңгээли капитал шайкештигинин белгиленген ченемдик деңгээлинин сакталышында тобокелдүү жана кирешелүү активдер көлөмүнүн дээрлик эки эсеге кошумча көбөйүүсүнө өбөлгө түзөт.

Жогоруда белгиленгендер банк секторунун терс таасирлерге салыштырмалуу туруктуу экендигин, ошондой эле келечекте банк секторунун финансылык ортомчулук деңгээлин жана иштөө натыйжасын жогорулатуу мүмкүнчүлүгүнүн бар экендигин тастыктап турат.

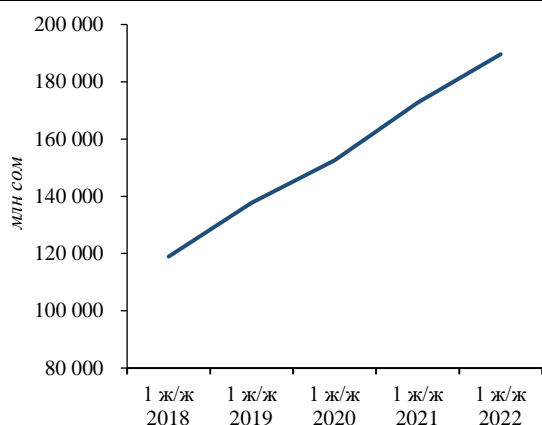
2.2. Банк секторунда орун алган тобокелдиктер

2.2.1. Кредиттик тобокелдик

Кредиттик тобокелдик банк ишин коштоп жүрүүчү негизги тобокелдиктердин бири болуп саналат.

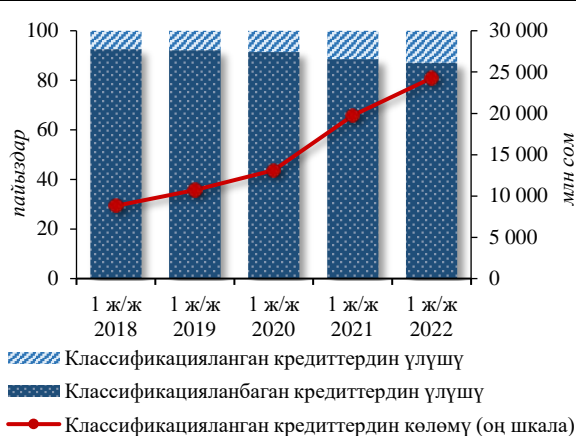
Отчеттук мезгил ичинде банктардын кредит портфелинде классификацияланган кредиттер үлүшүнүн 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 11,4 пайыздан 12,8 пайызга чейин көбөйгөн (2.2.2-график).

2.2.1-график. Кредит портфелинин динамикасы

Булагы: Улуттук банк

2.2.2-график. Кредит портфелинин сапаты

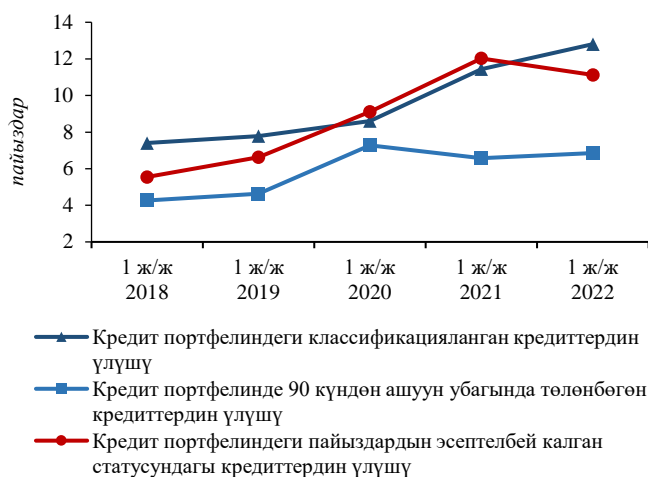

Булагы: Улуттук банк

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин сапатын баалоо үчүн кредиттерди классификациялоо системасы колдонулат, ал кредиттердин кайтарылбай калышынан потенциалдуу чыгымдардын мүмкүн болуучу деңгээлин аныктоо жана аларды тиешелүү резерв түзүү аркылуу өз учурунда компенсациялоо мүмкүнчүлүгүн берет (2.2.3-график).

Активдердин кайтарылбай калуу тобокелдигинин көрсөткүчү (атайын РППУнун жана кредит портфелинин катышы) 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 1,4 пайыздык пунктка көбөйгөн жана 8,1 пайыз деңгээлде турат.

2.2.3-график. Кредит портфелинин сапатынын көрсөткүчтөрү

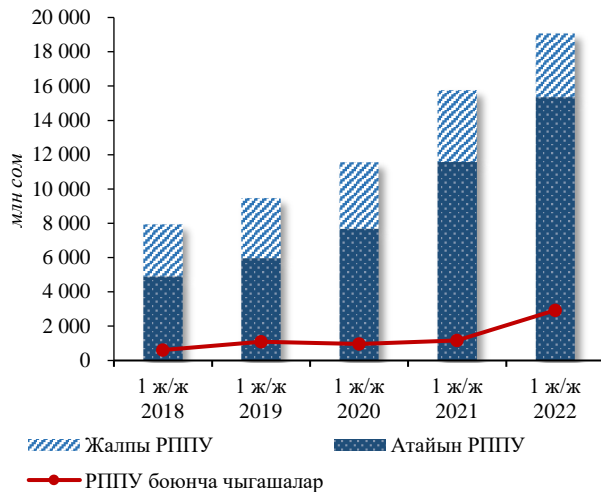

Булагы: Улуттук банк

Коммерциялык банктар тарабынан түзүлгөн резервдердин чогуу алгандагы көлөмү 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда 0,9 пайыздык пунктка көбөйгөн жана жалпы кредит портфелинин 10,1 пайызын түзгөн.

Мында, отчеттук мезгил ичинде атайын РППУнун үлүшү резервдин жалпы көлөмүнүн 73,5 пайызын түзгөн (2.2.4-график).

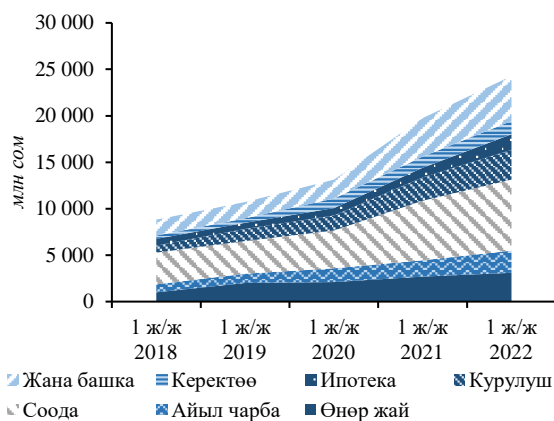
2.2.4-график. Жалпы жана атайын камдар

Булагы: Улуттук банк

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата кредиттик тобокелдиктердин эң жогорку концентрацияланышы мурдагыдай эле, экономиканын “соода” тармагында байкалган (2.2.5-график).

2.2.5-график. Экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү

Булагы: Улуттук банк

3-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: кредиттөө

Коммерциялык банктарга жүргүзүлгөн анкета маалыматтарына ылайык, отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча берилген кредиттердин басымдуу бөлүгү (карыз алуучулардын кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 45,7 пайызы), мурдагыдай эле экономиканын өндүрүш секторуна¹⁴ туура келген, бул банк секторунун өлкөнүн ИДӨ түзүүгө катышуусун билдирет, ал эми берилген кредиттердин 15,6 пайызы импортту каржылоого багытталган (1-график).

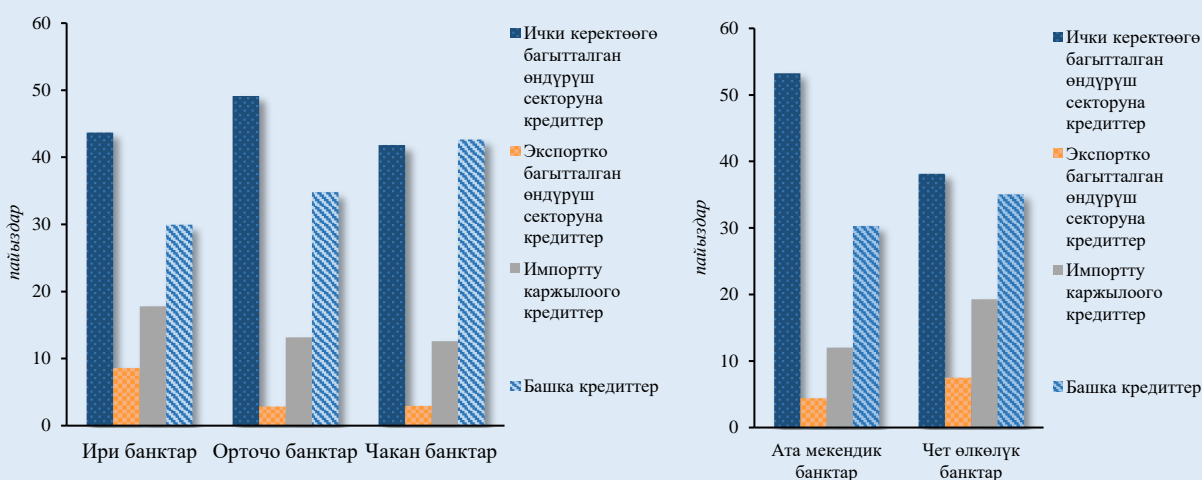
1-график. 2022-жылдын 30-июнуна карата кредиттердин тармактык түзүмү

Жергиликтүү банктардын кредит портфелинин 53,2 пайызы – өндүрүш секторуна (ИДӨ) жана 12,0 пайызы импортту каржылоого багытталган. Чет өлкө банктарынын басымдуу бөлүгү да негизинен, экономиканын өндүрүш секторуна кредит беришкен (38,2 пайыз), ал эми импортту каржылоого багытталган кредиттердин үлүшү 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде кредит портфелинин 19,3 пайызын түзгөн (2-график).

Булагы: Коммерциялык банктар

2-график. 2022-жылдын 30-июнуна карата банктардын топтору боюнча кредиттердин тармактык түзүмү

Булагы: Коммерциялык банктар

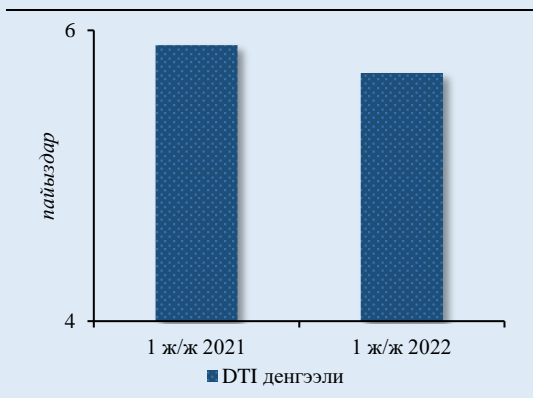
¹⁴ Өндүрүштүк сектор дегенден улам, товарларды жана кызмат көрсөтүүлөрдү өндүрүүгө байланыштуу банк кардарларынын ишин (курулуш, байланыш жана ТТС кызмат көрсөтүүлөрү, транспорттук кызмат көрсөтүүлөр, кыймылсыз мүлктү ижарага алуу, мейманканалар, тойканалар ж.б.у.с.) түшүнүү зарыл.

4-кыстырма. Коммерциялык банктардын статистикалык байкоо жүргүзүүсүнүн жыйынтыктары: ири кардарлар

Карыз алуучулардын төлөөгө жөндөмдүүлүгү

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча DTI¹⁵, көрсөткүчү боюнча эсептелинүүчү банктардын 15 ири кардарынын карыз оорчулугунун деңгээли 5,7 пайызды түзгөн, бул өткөн жылдын ушул сыяктуу көрсөткүчүнөн 0,2 пайыздык пунктка аз.

1-график. Банктардын 15 ири карыз алуучусу боюнча DTI деңгээли

Банктардын топтору боюнча алганда эң көп карыз оорчулугу чакан банктардын ири карыз алуучулары арасында байкалган (карыз алуучулардын негизги кирешесинин 9,3 пайызы) (1-таблица). Ошол эле учурда карыз оорчулугунун эң эле төмөн деңгээли 3,3 пайызды түзүү менен орто банктардын ири карыз алуучуларында белгиленген.

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

1-таблица. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банктардын 15 ири карыз алуучусунун карыз оорчулугу

	Банк сектору	Ири банктар	Орто банктар	Чакан банктар
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, млрд сом	73,3	42,6	25,7	5,1
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, пайыздарда	38,3	41,1	33,8	42,9
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, пайыздарда	5,7	7,3	3,3	9,3

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

2022-жыл үчүн чет өлкө банктарында карыз оорчулугунун деңгээли жергиликтүү банктарга караганда жогору болгон (2-таблица).

2-таблица. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча жергиликтүү жана чет өлкө банктарындагы карыз оорчулугу

	Жергиликтүү банктар	Чет өлкө банктары
Кредиттер боюнча карыз калдыгы, млрд сом	34,1	39,2
15 ири карыз алуучунун кредиттеринин банк секторунун кредит портфелинин жалпы көлөмүндө салыштырма салмагы, пайыздарда	35,4	41,2
Кредиттер боюнча карызды тейлөөгө чыгашалардын карыз алуучулардын чогуу алгандагы кирешесине карата катышы, пайыздарда	5,2	6,0

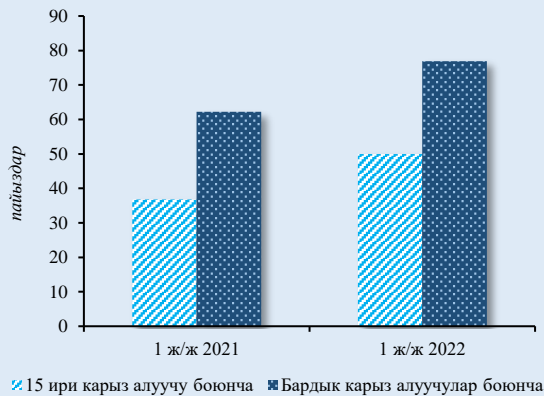
Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

¹⁵ DTI (debt-to-income) – карыз алуучунун кредит боюнча төлөө суммасынын (отчеттук мезгил ичинде негизги карыз суммасын жана пайыздык төлөмдөрдү кошо алганда) карыз алуучунун кредит берүү учурунда жарыяланган негизги жылдык кирешесине карата катышы.

Карыз алуучулардын кредиттеринин камсыздалышы

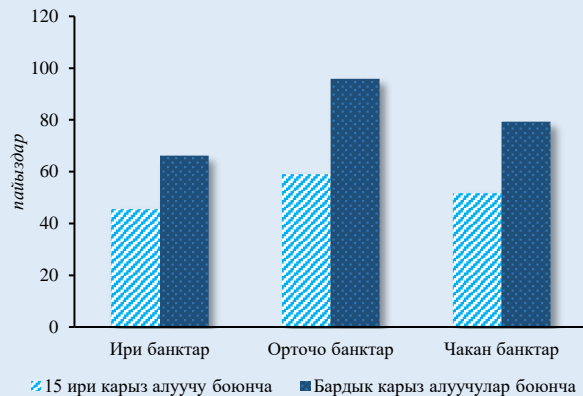
Отчеттук мезгилдин жыйынтыгында банк сектору боюнча LTV¹⁶ айкын деңгээли 76,9 пайызды түзгөн. Күрөөлүк камсыздоонун түптөлгөн деңгээли кредиттик каражаттардын күрөөлүк мүлк менен камсыз болуусунун салыштырмалуу жогору деңгээлин тастыктоодо (2-график).

2-график. 2022-жылдын 30-июнуна карата коммерциялык банктын бардык карыз алуучулары жана 15 ири карыз алуучусу боюнча LTV деңгээли

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

3-график. 2022-жылдын 30-июнуна карата бардык карыз алуучулар жана 15 ири карыз алуучу боюнча LTV деңгээли

Булагы: Коммерциялык банктар, Улуттук банк

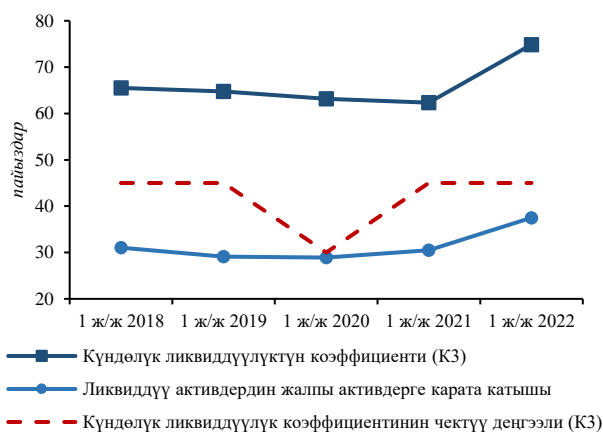
Ошол эле учурда ири банктарда LTV мааниси чакан жана орто банктардагы жана бүтүндөй банк сектору боюнча маанилерге караганда төмөн (3-график).

¹⁶ LTV (loan-to-value ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы.

2.2.2. Ликвиддүүлүк тобокелдиги

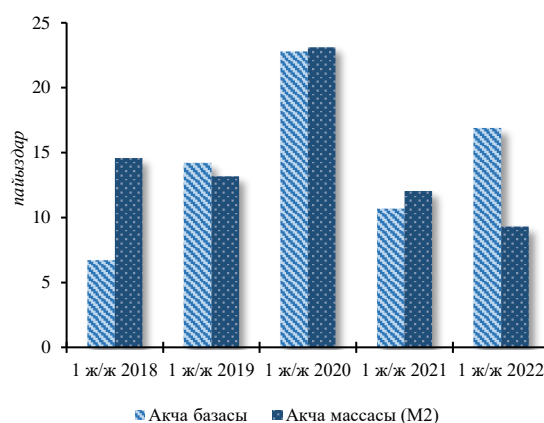
Кароого алынып жаткан жылдын жыйынтыгы боюнча күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициентинин (2021-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча) 62,3 пайыздан 74,9 пайызга чейин өсүшү белгиленген (2.2.11- график).

2.2.11-график. Банк секторунун ликвиддүүлүк көрсөткүчтөрү

Булагы: Улуттук банк

2.2.12-график. Акча массасынын (M2) жана акча базасынын өсүш арымдары

Булагы: Улуттук банк

Банк секторунун ликвиддүүлүк коэффициентинин көбөйүшү ликвиддүү активдердин өсүш арымынын күндөлүк милдеттенмелердин өсүш арымынан жогорулашы менен шартталган.

2.2.1-таблица. Финансылык активдерди жана милдеттенмелерди төлөө мөөнөтү 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча, млн сом

Аталышы	Төлөө мөөнөтү					Бардыгы болуп
	1 айга чейин	1-3 ай	3-6 ай	6-12 ай	12 айдан ашык	
Бардыгы болуп финансылык активдер, анын ичинде кардарларга кредиттер жана финансылык ижара	170 329	15 420	14 230	28 310	174 446	402 736
Бардыгы болуп финансылык милдеттенмелер, анын ичинде жеке адамдардын депозиттери жана юридикалык жактардын мөөнөттүү депозиттери	69 033	8 364	13 509	27 925	19 778	138 609
Ажырым,	-32 473	3 268	-3 558	-8 777	131 115	89 574
анын ичинде кредиттер жана депозиттер боюнча	-59 549	-1 108	-1 526	-2 747	115 944	51 014

2.2.3. Концентрациялануу тобокелдиги

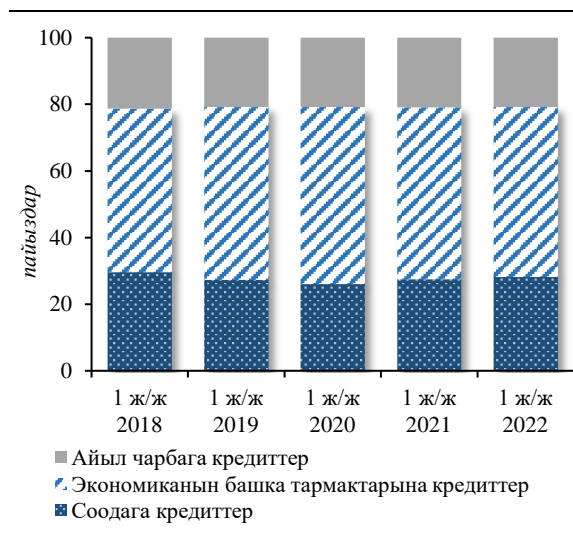
Каржылоонун ири булактарынын концентрацияланышы

Кайтарым стресс-тестирлөөнүн жыйынтыгы боюнча айрым банктар бирден бешке чейин ири кардарлардын агылып чыгуусуна байланышкан таасирлерге туруштук бере алган эмес. Мында, ликвидүүлүк ченеми 45 пайыздык чектен төмөн түшөт.

Кредиттердин концентрацияланышы

Айрым банктарда бирден төрткө чейин ири карыз алуучулардын потенциалдуу дефолтко учурашы жөнгө салуучу капиталды Улуттук банктын экономикалык ченеминен төмөн деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

2.2.13-график. Кредит портфелинин тармактык концентрациялануусу

Бардык тармактарда кредиттөө көлөмү өскөн шартта, кредит портфелинин тармактык түзүмүндө соодага берилген кредиттердин концентрациялануу деңгээлинин жогорулашы байкалган. 2022-жылдын отчеттук мезгилинин жыйынтыгы боюнча соодага берилген кредиттердин үлүшүнүн 27,5 пайыздан 28,1 пайызга чейин бир аз өсүшү белгиленген (2.2.13-график).

Булагы: КБ, Улуттук банк

2.2.4. Валюта тобокелдиги

Отчеттук жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банк секторунун валюта тобокелдигинин орточо жылдык деңгээли орточо болгон.

2.2.14-график. USD/KGS номиналдуу алмашуу курсунун динамикасы

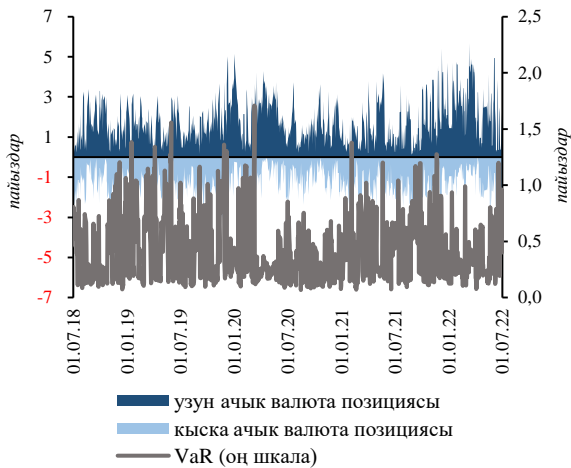

Булагы: Улуттук банк

Жалпысынан банктар активдердин жана милдеттенмелердин ачык валюталык позицияларын Улуттук банктын экономикалык ченемдеринде белгиленген лимиттердин чегинде сактап турган.

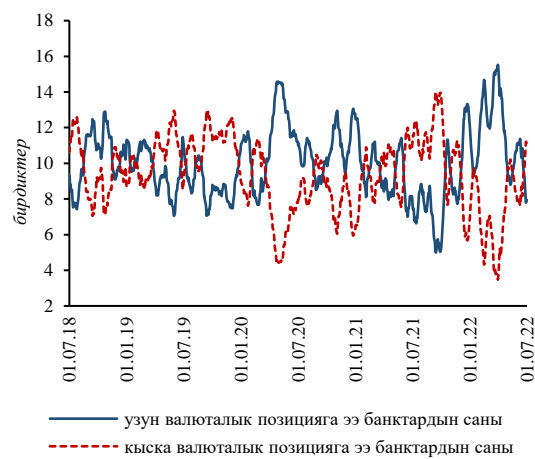
Банк секторунун валюталык позициясын кайра баалоодон орун алышы ыктымал болгон тобокелдик 2022-жылы минималдуу деңгээлде (VaR: таза суммардык капиталдын 0,1 – 1,3 пайызы, 2.2.15-график) болгон, б.а. банктар чет өлкө валютасы менен иштөөдө консервативдик саясатты карманып, валюта тобокелдигине бир аз дуушар болушкан.

2.2.15-график. Ачык валюталык позициянын жана кайра баалоо тобокелдигинин (VaR) динамикасы ТСКдан пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

2.2.16-график. Банктардын валюталык позициясы

Булагы: Улуттук банк

5-кыстырма. Кредиттик жана валюта тобокелдиктери

2022-жылдын 31-июнуна карата абал боюнча кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 14,8 пайызын ал боюнча төлөө чет өлкө валютасында жүргүзүлгөн кредиттер түзгөн, мында карыз алуучулардын кирешелери улуттук валютада топтолгон (1-график). Кредит портфелинин бул көлөмү кредиттик жана валюта тобокелдиктерине потенциалдуу дуушар болгон.

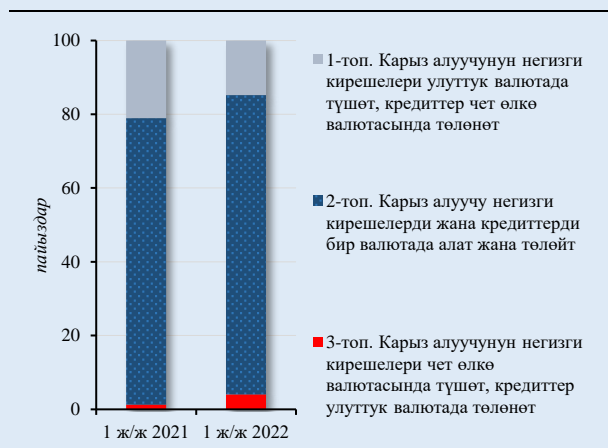
Валюта тобокелдигинин кредиттик тобокелдикке тийгизген таасири 2-графикте көрсөтүлгөн, анда кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган:

- 1-топ – 32,4 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери улуттук валютада топтолот, ал эми кредиттер чет өлкө валютасында төлөнөт;

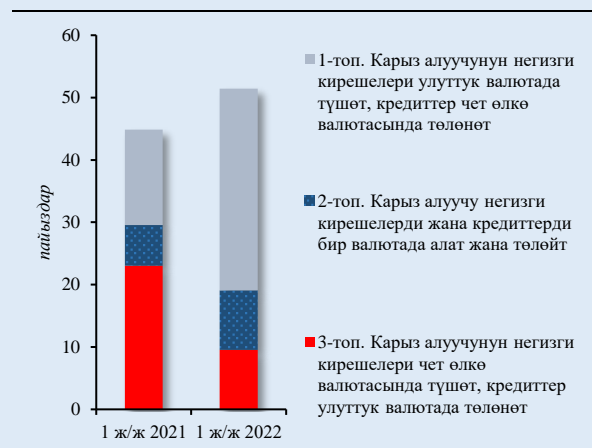
- 2-топ – 9,5 пайыз, мында негизги кирешелер жана карыз алуучу тарабынан төлөнүүгө тийиш болгон кредиттер бирдей валютада топтоштурулат;

- 3-топ – 9,6 пайыз, мында карыз алуучунун негизги кирешелери чет өлкө валютасында топтоштурулат, ал эми кредиттер улуттук валютада төлөнөт.

1-график. Кредиттердин топтору боюнча кредит портфели¹⁷

Кредиттердин топтору боюнча классификацияланган кредиттердин үлүшү¹⁸

Булагы: Коммерциялык банктар, кредит портфелинин көлөмү овердрафттар боюнча кредиттерди эске албаганда көрсөтүлгөн.

¹⁷ Бул графикте кредиттерди топтор боюнча бөлүштүрүү келтирилген. Мисалы, 2022-жылдын 30-июнуна карата 1-топ боюнча кредиттердин көлөмү 27,7 млрд сомду же кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн 14,8 пайызын түзгөн.

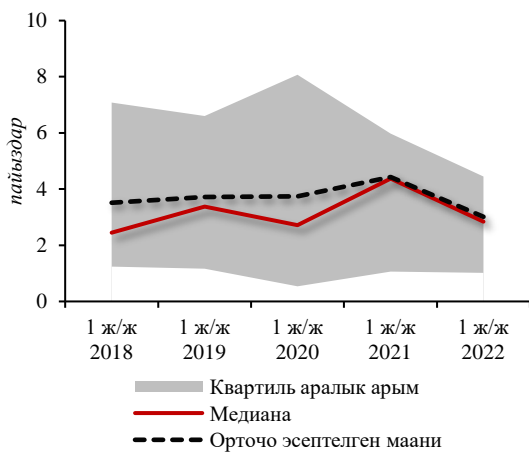
¹⁸ Бул графикте кредиттердин ар бир тобу боюнча кредит портфелиндеги классификацияланган кредиттердин үлүшү чагылдырылган. Мисалы, 2022-жылдын 30-июнуна карата 1-топ боюнча классификацияланган кредиттердин көлөмү 9,0 млрд сомду же 1-топ боюнча кредит портфелинин көлөмүнүн (27,7 млрд сом) 32,4 пайызын түзгөн.

2.2.5. Пайыздык тобокелдик

Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча пайыздык тобокелдик деңгээлинин төмөндөөсү байкалган, бул тобокелдиги боюнча бааланган активдердин таза суммардык капиталдан жогорку арымда өсүшү менен шартталган.

Пайыздык тобокелдиктин орточо өлчөмү 2010-жыл - 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгы аралыгында жол берилген чекте (таза суммардык капиталдан 2,4-4,4 пайыз) болгон (2.2.17-график).

2.2.17-график. Пайыздык тобокелдиктин динамикасы (VaR) ТСКдан пайыздарда

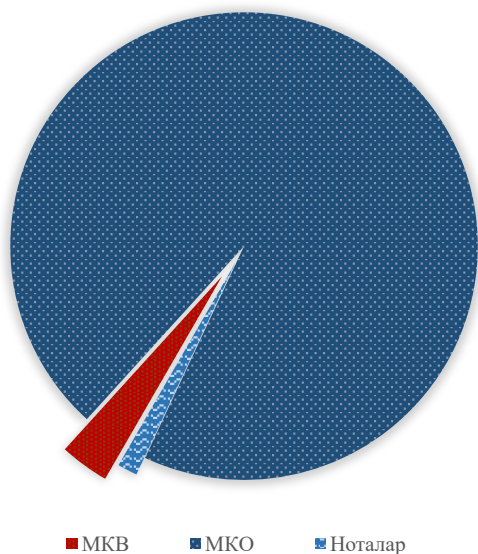
Булагы: Улуттук банк

2.2.6. “Дуушарлануу” тобокелдиги

Банктар аралык кредиттөөдө орун алышы ыктымал болгон “дуушарлануу” тобокелдигинин таасирине баа берүү мындай талдап-иликтөөнүн максаты болуп саналат, ал банктардын биринде ликвиддүүлүк боюнча көйгөйлөр келип чыккан шартта, бири-бирине таасирин тийгизиши мүмкүн.

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмү 10,9 млрд сомду түзгөн¹⁹.

2.2.18-график. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген банктар аралык кредиттик бүтүмдөрдүн көлөмүн күрөөлүк камсыздоого жараша бөлүштүрүү

Булагы: Улуттук банк

Кыргыз Республикасынын банк секторунда банктар аралык рыноктогу кредиттердин орду, негизинен, жогорку ликвиддүү мамлекеттик баалуу кагаздар түрүндөгү күрөөлүк камсыздоо менен жабылат (2.2.18-график).

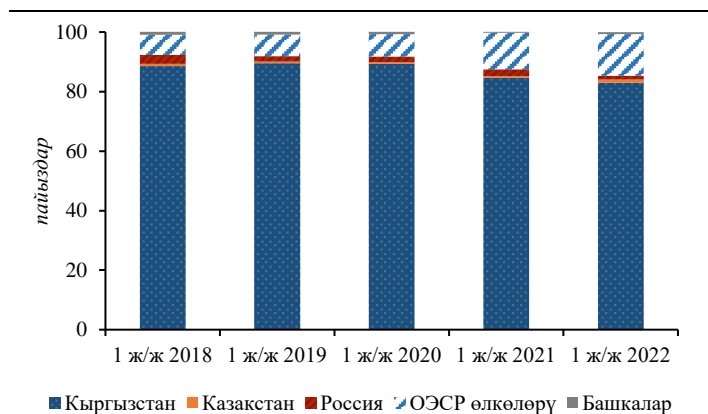
Жалпысынан, өлкөнүн банктар аралык кредит рыногунда “дуушарлануу” тобокелдигинин келип чыгуу ыктымалдыгы минималдуу, бул жогорку ликвиддүү күрөөлүк камсыздоонун болушу менен шартталган.

¹⁹ Мында, 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде банктар-резиденттер ортосунда келишилген бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүн түшүнүүгө болот.

2.2.7. Өлкөлүк тобокелдик

Коммерциялык банктардын маалыматына ылайык, резидент эместерде жайгаштырылган активдердин суммардык көлөмү 2022-жылдын 30-июнуна карата 69,4 млрд сомду же банк секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 17,0 пайызын түзгөн. Жайгаштыруулардын олуттуу концентрацияланышы Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдө – резидент эместерде жайгаштырылган активдерден 82,4 пайыз (57,2 млрд сом) байкалган.

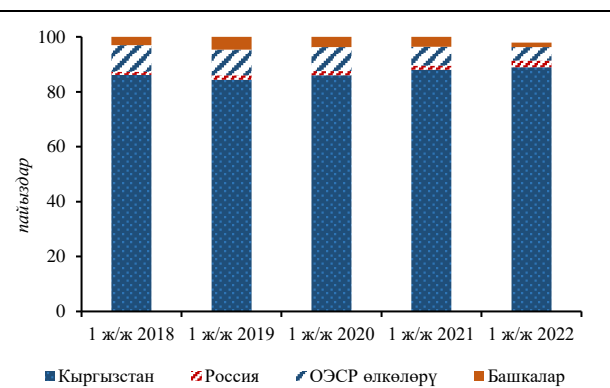
2.2.19-график. Активдердин географиялык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

резидент эместер тарабынан кредиттер жана депозиттер түрүндө 32,7 млрд сом же резидент эместер алдында милдеттенмелердин жалпы көлөмүнүн 94,3 пайызы өлчөмүндө тартылган. Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөргө резидент эместердин алдында милдеттенмелердин көлөмүнүн 44,3 пайызы, Казакстанга жана Россияга, тиешелүүлүгүнө жараша, 15,5 жана 22,3 пайызы туура келген (2.2.20-график).

2.2.20-график. Милдеттенмелердин географиялык түзүмү

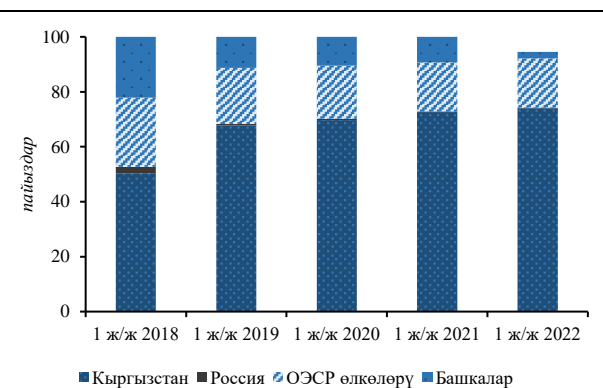

Булагы: Улуттук банк

Чет өлкөдө жайгаштырылган активдердин негизги үлүшү 67,1 млрд сом өлчөмүндө корреспонденттик жана депозиттик эсептерге же резидент эместерде жайгаштырылган активдердин жалпы көлөмүнүн 96,7 пайызына туура келген.

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын банктарынын резидент эместер алдында милдеттенмелери 34,7 млрд сомду же банк секторунун милдеттенмелеринин жалпы көлөмүнүн 11,1 пайызын түзгөн. Ресурстардын олуттуу үлүшү банк-

2.2.21-график. Өлкөлүк белгиси боюнча уставдык капитал

Булагы: Улуттук банк

Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча чет өлкө капиталы 10,7 млрд сомду же банк секторунун уставдык капиталынын жалпы көлөмүнүн 25,9 пайызын түзгөн. Чет өлкө капиталынын өлкөлүк белгиси боюнча түзүмү (2.2.21-график) төмөнкүлөрдөн турат:

- Экономикалык кызматташуу жана өнүктүрүү уюмуна кирген өлкөлөрдүн резиденттерине – 69,2 пайыз,
- Казакстандын резиденттерине – 21,1 пайыз,
- Россиянын резиденттерине – 0,8 пайыз,
- башка өлкөлөрдүн резиденттерине – 8,8 пайыз.

2.3. “Банк секторун “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

2.3.1. Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү²⁰

Кредиттик тобокелдикти “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү аркылуу кредит портфелинде “классификацияланбаган” кредиттердин²¹ жол берилген максималдуу үлүшү эсептелген, ал “классификацияланган” категориясына өтүүдө капиталдын жетиштүүлүк коэффициентин (КЖК) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

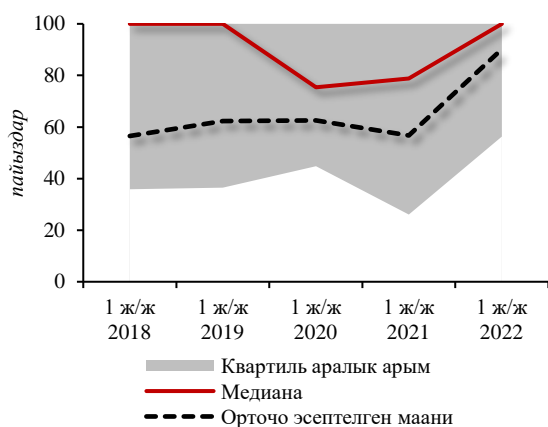
Бул ыкма “классификацияланбаган” кредиттердин “классификацияланган” кредиттер²² категориясына өтүшүнө байланыштуу, банктардын РППУ боюнча кошумча чегерүүлөрүнүн ордун жаба алган буфердик капиталынын запасын (таза суммардык капитал) аныктоого мүмкүндүк берет.

Мындан тышкары, бул ыкма капитал шайкештиги (К2.1) 12 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөй турган классификацияланган кредиттердин максималдуу өсүш арымын эсептөөгө өбөлгө түзөт.

Банк секторун 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн натыйжасында банк сектору боюнча “классификацияланган” категориясына өткөн “классификацияланбаган” кредиттердин максималдуу жол берилген үлүшү орточо 90,2 пайызды түзгөн (2.3.1-график).

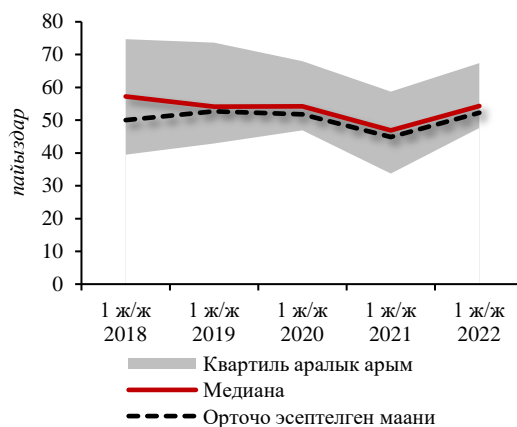
Ошентип, банк сектору кредит портфелинин сапатынын олуттуу начарлоосуна туруштук бере алат, анын ордун жабуу үчүн таза суммардык капиталдын орточо 53,4 пайызына чейинки өлчөмүндө кошумча РППУ түзүү талап кылынышы мүмкүн (2.3.2-график).

2.3.1-график. “Иштеп жаткан”²³ кредиттердин “классификацияланган” кредиттерге өтүүчү максималдуу жол берилген үлүшү, классификацияланбаган кредиттерден пайыздарда²⁴
классификацияланбаган кредиттерден пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

2.3.2-график. Кошумча РППУ, мында аларды түзүүдө КДК 12 пайызга чейин төмөндөшү мүмкүн, ТСКдан пайыздарда
ТСКдан пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

²⁰ Проблемалуу банктарды эске албаганда.

²¹ Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²² Мында, “иштеп жаткан” кредиттердин “классификацияланган” категориясына өтүшү үч категория (“субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар”) боюнча бирдей жүрөт.

²³ Тобокелдиксиз болуп саналган, “нормалдуу” категориясындагы кредиттерди эске албаганда.

²⁴ Мында КЖК 12 пайыз деңгээлине чейин төмөндөйт.

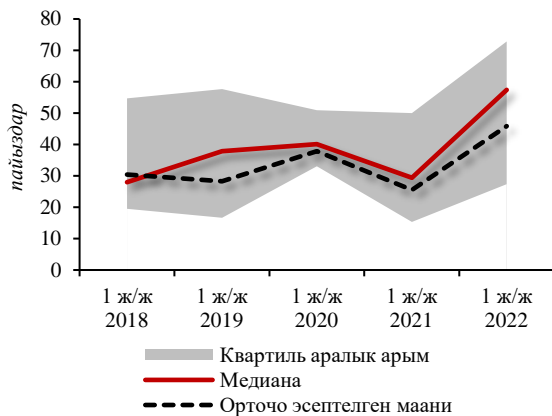
2.3.2. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

Банк секторунун ликвиддүүлүк тобокелдигине баа берүү үчүн Улуттук банктын күндөлүк ликвиддүүлүк боюнча экономикалык ченемин бузбай туруп, кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнөн депозиттердин массалык агылып чыгуусунун ордун жабууга жөндөмдүү ликвиддүү активдердин запасы эсептелген.

Таасир – бул жеке адамдардын жана финансылык эмес ишканалардын депозиттеринин агылып чыгуусунун максималдуу көлөмү, ал ликвиддүүлүк ченемин 45 пайыз чектүү деңгээлге чейин төмөндөтүшү мүмкүн.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары (2.3.3-график), 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата абал боюнча банк секторунун ликвиддүү активдеринин айкын көлөмү депозиттердин агылып чыгуусунун кардарлардын депозиттик базасынын жалпы көлөмүнүн орточо алганда 45,8 пайызынын ордун жабууга жөндөмдүү экендигин көрсөткөн (2.3.1-таблица).

2.3.3-график. Депозиттердин агылып чыгуу өлчөмү, мында КЗ.1 45 пайызга чейин төмөндөйт кардарлардын депозиттеринин жалпы көлөмүнөн пайыздарда

Булагы: Улуттук банк

2.3.3. Ликвиддүүлүк тобокелдигин “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү

Рыноктук тобокелдиктерди “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыгы банк сектору отчеттук мезгилдин акырына карата пайыздык жана валюта тобокелдиктерине бир аз эле дуушарланышын көрсөткөн.

Пайыздык тобокелдик

1-сценарий – кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендин төмөндөшү, мында капиталдын шайкештик деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары банк секторунун тике пайыздык тобокелдикке карата бир аз ийкемдүү экендигин көрсөтүп турат. Кредиттер боюнча пайыздык чендердин орточо деңгээлинин 19,0 пайыздык пунктка азайышы капиталдын шайкештик деңгээлин 12 пайызга чейин төмөндөтүшү мүмкүн (2.3.1-таблица).

Жалпысынан алганда, “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүү натыйжалары боюнча банк сектору пайыздык тобокелдиктин төмөн деңгээлине ээ.

Валюта тобокелдиги (кайра баа берүү тобокелдиги)

Банк секторунун валюта тобокелдигине баа берүү үчүн сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы эсептелген, ал капитал шайкештигине жана таза пайдага да таасирин тийгизет.

1-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында капиталдын шайкештик (K2.1) деңгээли чектүү деңгээлге чейин (12 пайыз) төмөндөйт.

“Кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнү эсептөөлөр, банк секторунда активдерге жана милдеттенмелерге кайра баа берүү тобокелдигинин төмөн экендигин көрсөтүү менен валюта тобокелдигине карата төмөн деңгээлдеги ийкемдүүлүккө ээ экендигин тастыктайт (2.3.1-таблица).

2-сценарий – сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун максималдуу өсүш арымы, мында коммерциялык банктардын таза пайдасы нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт.

Стресс-тестирлөөнүн натыйжалары коммерциялык банктар валюта тобокелдигинин таасирине туруштук бере ала тургандыгын көрсөтүп турат (2.3.1-таблица).

2.3.1-таблица. 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча “кайтарым” стресс-тесттен өткөрүүнүн жалпы жыйынтыктары

		Банк сектору
Кредиттик тобокелдик		
1-сценарий	“Классификацияланган” категорияга өткөн классификацияланбаган кредиттердин үлүшү, <i>пайыздарда</i>	90,2
Пайыздык тобокелдик		
1-сценарий	Кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендердин төмөндөшү, мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, <i>пайыздык пунктарда</i>	19,0
Валюта тобокелдиги		
1-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (±), мында капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти 12% чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	валюта курсунун 100 пайызга өзгөрүшү
2-сценарий	USD/ KGS курсунун өсүш арымы (±), мында таза пайда нөлдүк деңгээлге чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	
Ликвиддүүлүк тобокелдиги		
1-сценарий	Депозиттердин жана кредиттердин жалпы көлөмүнөн кардарлардын депозиттеринин жана алынган кредиттердин үлүшүнүн агылып чыгуусу, мында күндөлүк ликвиддүүлүк коэффициенти 30 пайызга чейин төмөндөйт, <i>пайыздарда</i>	45,8

III. БАНК ЭМЕС ЖАНА АДИСТЕШТИРИЛГЕН ФИНАНСЫ-КРЕДИТ УЮМДАРЫ

Жалпысынан, банк эмес жана адистештирилген финансы-кредит уюмдары (БАФКУ) системасынын абалы туруктуу катары бааланат. Активдер, кредит портфели, ресурстук база сыяктуу негизги көрсөткүчтөрдүн көбөйүүсү белгиленген.

Стресс-тесттердин натыйжалары БАФКУ секторунун кредиттик тобокелдиги орточо болуп саналарын көрсөткөн.

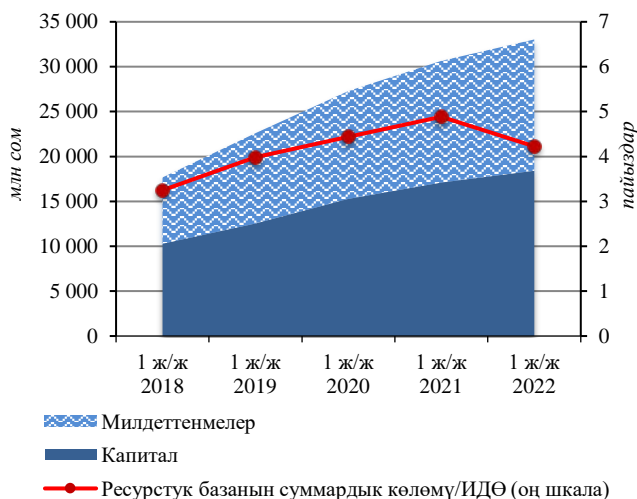
Микрофинансылык уюмдардын жана кредиттик союздардын кредиттери боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чендер 2021-жылдын ушу эле мезгилине салыштырганда бир аз төмөндөгөн.

3.1. Негизги тенденциялар

2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында Улуттук банктан лицензия алышкан жана иши ал тарабынан жөнгө салынууга тийиш болгон банк эмес жана адистештирилген финансы-кредит уюмдары (БАФКУ) системасы төмөнкүлөрдү камтыган: адистештирилген финансы-кредит мекемеси – “Кредиттик союздардын каржы компаниясы” ААК (КСКК), “Кепилдик фонд” ААК, 86 кредиттик союз, 130 микрофинансылык уюм (анын ичинде 10 микрофинансылык компания, 85 микрокредиттик компания жана 35 микрокредиттик агенттик) 390 алмашуу бюросу жана 2 кредиттик бюро.

Ресурстар

3.1.1-график. БАФКУ милдеттенмелеринин жана капиталынын динамикасы

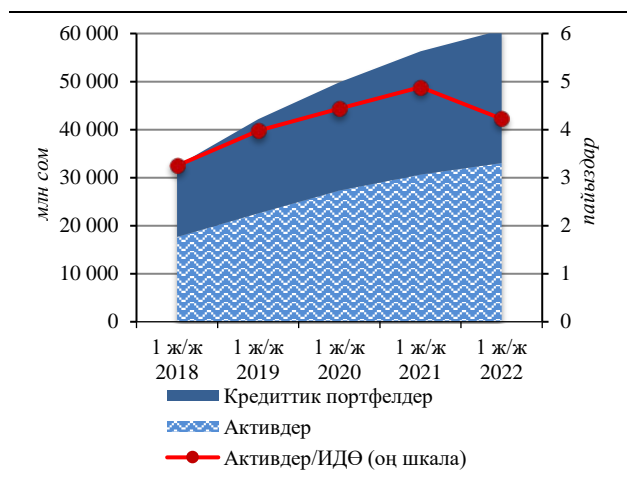
Отчеттук мезгилдин жыйынтыгы боюнча БАФКУнун милдеттенмелери 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 7,9 пайызга көбөйгөн жана 14,6 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн. БАФКУнун капиталы 7,7 пайызга көбөйүп, 18,4 млрд сомду түзгөн (3.1.1-график).

Булагы: Улуттук банк

Активдер

Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик отчеттун маалыматтары боюнча, БАФКУнун чогуу алгандагы активдери 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы ичинде 7,8 пайызга көбөйүп, 33,0 млрд сомду²⁵ түзгөн. Бул жогорулоо БАФКУнун кредит портфелинин көбөйүүсүнүн эсебинен камсыздалган (3.1.2-график).

3.1.2-график. БАФКУ активдеринин жана кредиттеринин динамикасы

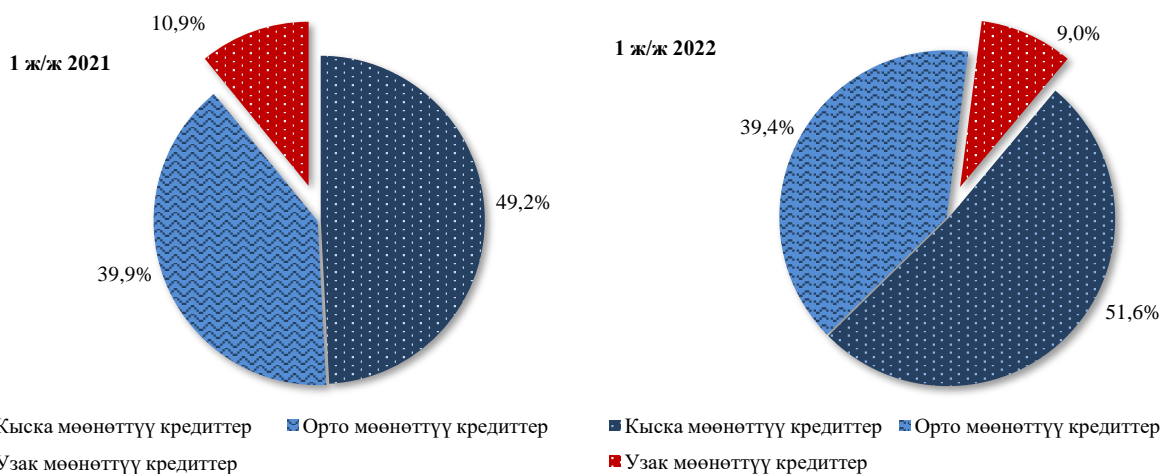
Булагы: Улуттук банк

БАФКУ ишинин негизги багыты катары мурдагыдай эле кредиттөө катталган. 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча БАФКУнун кредит портфелинин көлөмү 7,9 пайызга көбөйүп, 27,7 млрд сом өлчөмүндө түптөлгөн.

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата карыз алуучулардын саны 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,8 пайызга азайган жана 426 920 адамды түзгөн.

Кароого алынган мезгил ичинде БАФКУга сунушталган кредиттердин түзүмүндө ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча орто жана узак мөөнөттүү кредиттик ресурстардын азайышы жана кыска мөөнөттүү кредиттердин үлүшүнүн көбөйүшү байкалган (3.1.3-график).

3.1.3-график. БАФКУга берилген кредиттердин ордун жабуу мөөнөттөрү боюнча түзүмү²⁶

Булагы: Улуттук банк

²⁵ АФКУну эсепке албаганда.

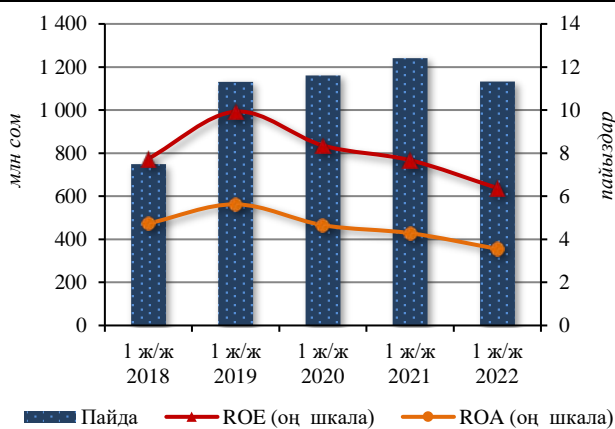
²⁶ Бир мезгил ичиндеги маалыматтар.

БАФКУнун кредит портфелинин ири бөлүгү (чогуу алгандагы кредит портфелинен 73,2 пайыз) топтолгон негизги региондордон болуп, Бишкек шаары, ошондой эле Чүй, Ош жана Жалал-Абад областтары калууда, бул республиканын аталган региондорунда ишкердик жигердүүлүгүнүн жогору болушуна байланыштуу болгон.

Кирешелүүлүк²⁷

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча БАФКУнун таза пайдасы 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 8,8 пайызга көбөйүп, 1,1 млрд сомду түзгөн. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгы үчүн ROA кирешелүүлүк көрсөткүчү 0,7 пайыздык пунктка кыскарып, 3,6 пайызды түзгөн, ROE көрсөткүчү 1,3 пайыздык пунктка азайып, 6,4 пайызды түзгөн (3.1.4-график).

3.1.4-график. БАФКУнун кирешелүүлүк көрсөткүчтөрүнүн динамикасы²⁸

Булагы: Улуттук банк

²⁷ ROA жана ROE индикаторлору жылдык мааниде берилген.

²⁸ АФКУну эсепке албаганда.

3.2. Банк эмес финансы-кредит уюмдарынын тобокелдиктери

БАФКУ ишиндеги тобокелдиктердин негизги факторлору катары кредит портфелинин сапаты, тармактык жана институционалдык концентрация, ошондой эле БАФКУ секторунун тышкы карызынын абалы саналат.

БАФКУнун кредит портфелинин сапаты

Отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча БАФКУнун кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү 5,3 пайызды түзгөн, мында алардын номиналдык көлөмү 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 238,8 млн сомго же 14,1 пайызга азайышы байкалган (3.2.1-график).

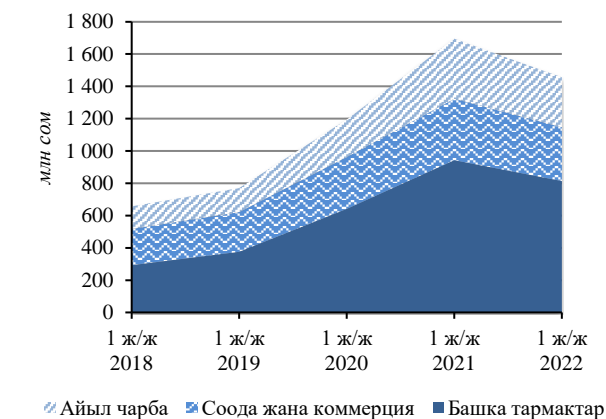
2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча БАФКУнун классификацияланган кредиттеринин түзүмүндө 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда, керектөө максаттарына (6,3 пайыздык пунктка) жана соодага (0,4 пайыздык пунктка) берилген тейленбеген кредиттердин үлүшүнүн көбөйүшү жана айыл чарбага (0,7 пайыздык пунктка) берилген тейленбеген кредиттердин үлүшүнүн азайышы белгиленген. БАФКУнун классификацияланган кредиттеринин жалпы көлөмүндө керектөө максаттарына, айыл чарбага жана соодага берилген тейленбеген кредиттердин үлүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 35,4 пайызды, 21,2 пайызды жана 22,9 пайызды түзгөн (3.2.2-график).

3.2.1-график. БАФКУнун кредит портфелинин сапаты

Булагы: Улуттук банк

3.2.2-график. БАФКУнун экономиканын тармактары боюнча классификацияланган кредиттеринин түзүмү

Булагы: Улуттук банк

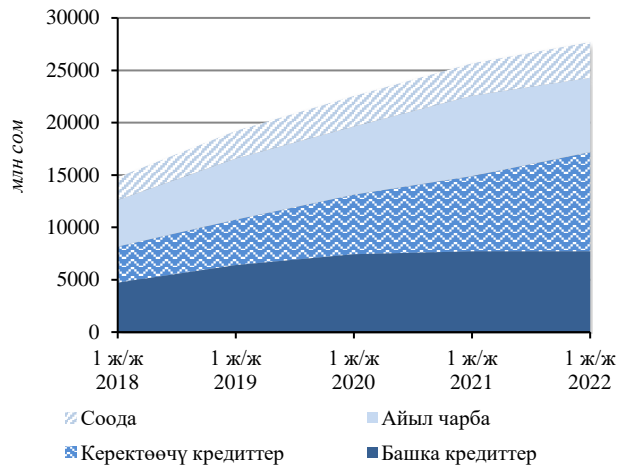
Тармактык концентрация

БАФКУнун кредит портфелинин түзүмүн, негизинен, керектөө кредиттери (БАФКУнун кредиттеринин жалпы көлөмүнүн 34,2 пайызы), ошондой эле айыл чарбага жана соодага берилген кредиттер (кредит портфелинин жалпы көлөмүнүн, тиешелүүлүгүнө жараша, 25,7 жана 12,3 пайызы, 3.2.3-график) түзгөн.

Институционалдык концентрация

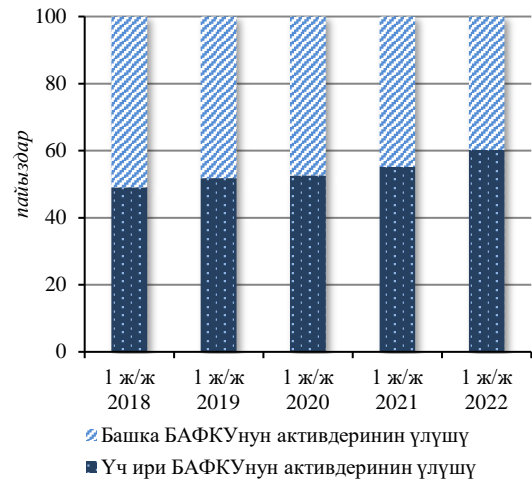
Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча үч ири БАФКУнун активдеринин үлүшү 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 5,1 пайыздык пунктка көбөйгөн жана БАФКУ секторунун активдеринин жалпы көлөмүнүн 60,2 пайызын түзгөн (3.2.4-график).

3.2.3-график. БАФКУнун кредит портфелинин тармактык түзүмү

Булагы: Улуттук банк

3.2.4-график. БАФКУнун активдеринин институционалдык түзүмү

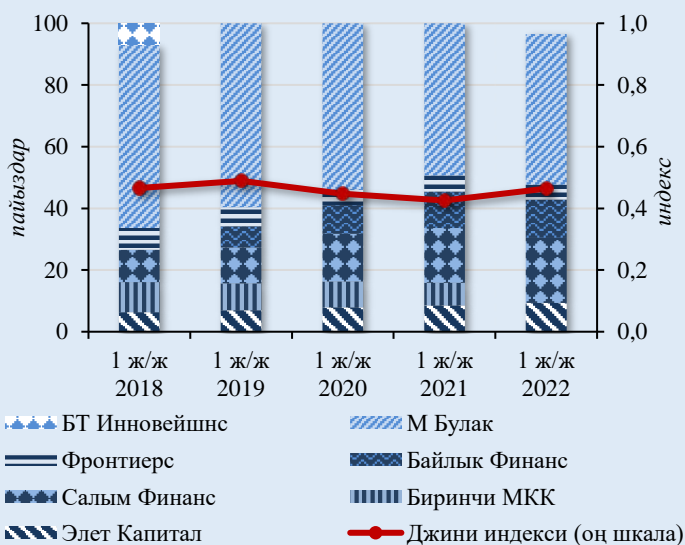
Булагы: Улуттук банк

6-кыстырма. Концентрациялануу индексинин негизинде БАФКУ секторунун ишине баа берүү²⁹

Херфиндаль-Хиршман индекси

БАФКУ секторундагы концентрациялануу тобокелдигин талдоо максатында, Херфиндаль Хиршмандын индекси эсептелинген³⁰. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата абал боюнча БАФКУ сектору үчүн индекстин мааниси 1 661,4 пунктту түзгөн. Эмпирикалык эрежеге ылайык³¹, алынган маани БАФКУнун активдеринин орточо концентрациялануусун же микрофинансылык рыноктун орточо концентрациялануусун көрсөтүп турат.

1-график. Джини индексинин жана 6 ири БАФКУнун активдеринин динамикасы

Джини индекси

Джини индекси аталган БАФКУнун активдеринин бирдей бөлүштүрүлүшүн баалоо максатында эсептелип чыгарылган. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын акырына карата абал боюнча индекс мааниси концентрациялануу деңгээлинин бир эле учурда төмөндөшүнөн улам, 0,46 түзгөн (1-график).

Булагы: Улуттук банк

²⁹ Концентрациялануу индекстери 6 ири БАФКУнун маалыматтарынын негизинде эсептелинген.

³⁰ $H = \sum_{i=1}^n (\text{үлүшү } i)^2$.

³¹ Рыноктун концентрациялануу деңгээлин аныктоонун төмөнкүдөй эмпирикалык эрежеси колдонулган:

- индекс 0,1ден (же 1,000) төмөн мааниге ээ – рыноктун бир аз концентрациялануусу;

- индекс 0,1ден 0,18ге чейинки (же 1,000ден 1,800гө чейинки) мааниге ээ – рыноктун орточо концентрациялануусу;

- индекс 0,18ден (же 1,800дөн) жогору мааниге ээ – рыноктун жогорку концентрациялануусу.

БАФКУнун тышкы карызынын абалы

Отчеттук мезгилдин акырына карата абал боюнча БАФКУнун тышкы карызынын көлөмү 84,9 млн АКШ долларын түзгөн. БАФКУнун тышкы карызынын көбүрөөк бөлүгү чет өлкөлүк финансы-кредит уюмдары тарабынан сунушталган кредиттерден (БАФКУнун тышкы карызынын жалпы көлөмүнүн 97,9 пайызы), калган бөлүгү эл аралык финансы институттарынын кредиттеринен (2,1 пайыз) турган. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгы боюнча ири БАФКУнун тышкы карызы 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 26,4 пайызга көбөйгөн жана 83,4 млн АКШ долларын түзгөн.

3.3. БАФКУ секторун стресс-тесттен өткөрүү

БАФКУнун кредиттик тобокелдигин стресс-тесттен өткөрүү

Кредит портфелинин сапатынын начарлашынын БАФКУ секторуна тийгизген таасирин баалоо үчүн стресс-тест өткөрүлгөн.

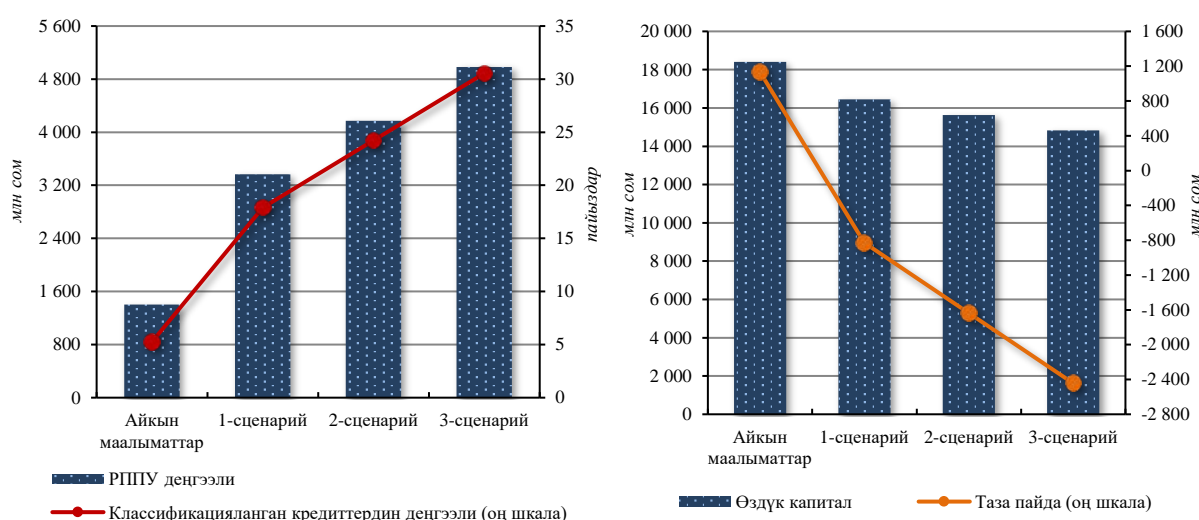
Стресс-тест өткөрүүнүн алкагында төмөнкүдөй үч сценарий каралган:

- 1-сценарий: кредиттердин 50 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 2-сценарий: кредиттердин 75 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү;
- 3-сценарий: кредиттердин 100 пайызынын бир категориядан экинчиге өтүүсү.

Мында, кредиттердин бир категориядан экинчиге өтүүсү “стандарттуу”, “байкоого алынган”, “субстандарттуу”, “шектүү” жана “жоготуулар” сыяктуу категориялар боюнча бирдей жүрөт.

Бул стресс-тесттен өткөрүүдө БАФКУнун кредит портфелинде РППУ³² көлөмү 139,7 пайыздан 254,5 пайызга чейин тандалып алынган сценарийге жараша көбөйгөн (3.3.1-график).

3.3.1-график. 2022-жылдын 30-июнуна карата абал боюнча кредиттик тобокелдикти стресс-тестирлөө жыйынтыктары

Булагы: Улуттук банк

Кредит портфелинин сапатынын начарлашы БАФКУнун өздүк капиталынын жана таза пайдасынын акырындык менен төмөндөшүнө алып келе тургандыгын белгилей кетүү зарыл. Үч сценарий тең ишке ашырылган учурда, БАФКУ сектору, тиешелүүлүгүнө жараша, 830,4; 1 636,6 жана 2 442,8 млн сом өлчөмүндө чыгым тартат (3.3.1-график).

³² МФУ активдин суммасынан пайыздык катышта көрсөтүлгөн чегерүүлөрдүн төмөнкүдөй өлчөмдөрүн жүзөгө ашыруу менен классификациянын тиешелүү категориялары үчүн жалпы жана атайын РППУ түзөт:

- стандарттуу, пайыздарда - 0дөн 5ке чейин;
- байкоо алдындагы активдер, пайыздарда - 10;
- субстандарттуу, пайыздарда - 25;
- шектүүлөр, пайыздарда - 50;
- жоготуулар, пайыздарда - 100.

3.3.1-таблица. Кредиттик тобокелдикти стресс-тесттен өткөрүү жыйынтыктары, пайыздар

	БАФКУнун кредит портфелинде классификацияланган кредиттердин үлүшү
1-сценарий: кредиттердин 50% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	17,9
2-сценарий: кредиттердин 75% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	24,2
3-сценарий: кредиттердин 100% бир категориядан экинчи категорияга өтүшү	30,6

Булагы: Улуттук банк

Биринчи сценарийди ишке ашыруунун жыйынтыгында, БАФКУнун кредит портфелиндеги проблемалуу кредиттердин үлүшү 12,6 пайыздык пунктка, 17,9 пайыз деңгээлине чейин көбөйүшү мүмкүн. Экинчи сценарий ишке ашырылган учурда, проблемалуу кредиттер 19,0 пайыздык пунктка, 24,2 пайыз деңгээлине чейин көбөйүшү мүмкүн, ал эми үчүнчү сценарийди ишке ашырууда – 25,3 пайыздык пунктка, 30,6 пайыз деңгээлине чейин жетиши мүмкүн.

IV. ТӨЛӨМ СИСТЕМАЛАРЫ

Отчеттук мезгилде системалуу мааниге ээ жана маанилүү төлөм системаларында тобокелдиктер деңгээли жол берилген чекте катталган жана Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында жана төлөм системаларынын эрежелеринде каралган тобокелдиктерди тескөө механизмдери, ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээли, камсыздандыруу депозиттери жана алдын ала төлөө системасы менен шартталган.

Өлкөнүн финансы секторунун иш туруктуулугун аныктаган негизги факторлордун бири катары натыйжалуу жана үзгүлтүксүз иштеген төлөм системасы саналат.

2022-жылдын 1-июлуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында төлөм системасы төмөнкү компоненттерден турган:

1. Улуттук банктын ири төлөмдөр системасы – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы (ГСРРВ);

2. Чекене төлөмдөр системасы: Майда чекене жана утурумдук төлөмдөрдүн пакеттик клиринг системасы (ПКС), төлөм карталары менен эсептешүүлөр системасы, акча которуулар системасы, электрондук акча менен эсептешүүлөр системасы, үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу боюнча системалар;

3. Финансылык билдирүүлөрдү кабыл алуу жана өткөрүп берүү үчүн инфраструктура (SWIFT сервис-бюросу, банктар аралык коммуникациялык тармак).

Төлөм системаларынын маанилүүлүгү критерийлерине ылайык 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгынын жыйынтыгында төмөнкү системалар таанылган:

1. системалуу мааниге ээ төлөм системалары – ГСРРВ жана ПКС;

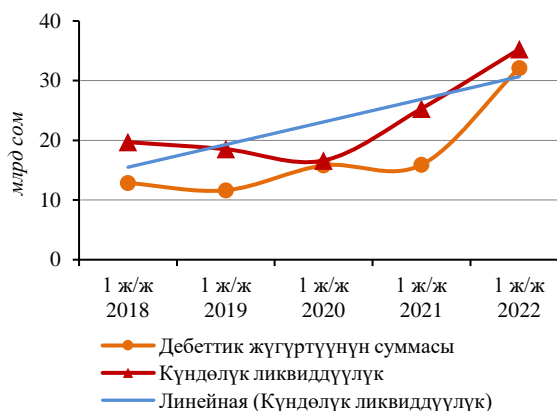
2. улуттук төлөм системалары – ГСРРВ, ПКС жана “Элкарт”.

Системалуу мааниге ээ төлөм системалары. ГСРРВ 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында штаттык режимде иштеген.

ГСРРВда финансылык тобокелдиктердин деңгээли катышуучулардын эсептериндеги ликвиддүү каражаттардын жогору деңгээлинин эсебинен төмөн бойдон калган: катышуучулардын орточо күндүк ликвиддүү каражаттарынын көлөмү 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгына салыштырганда, 39,3 пайызга көбөйүп, 35,3 млрд сомду түзгөн.

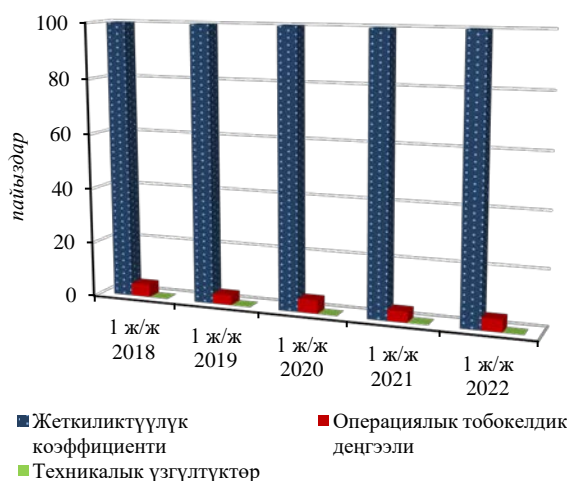
ГСРРВ жеткиликтүүлүк деңгээли 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында жогорку деңгээлде сакталып, 100,0 пайызды

4.1-график. ГСРРВда төлөмдөрдүн жана ликвиддүүлүк көлөмүнүн орточо күндүк көрсөткүчүнүн өзгөрүү динамикасы

Булагы: Улуттук банк

4.2-график. ГСРРВдагы жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	1 ж/ж 2018	1 ж/ж 2019	1 ж/ж 2020	1 ж/ж 2021	1 ж/ж 2022
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,1	0,0	0,2	0,0	0,0
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	99,9	100,0	99,8	100,0	100,0
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	3,7	4,9	4,0	4,5	4,2

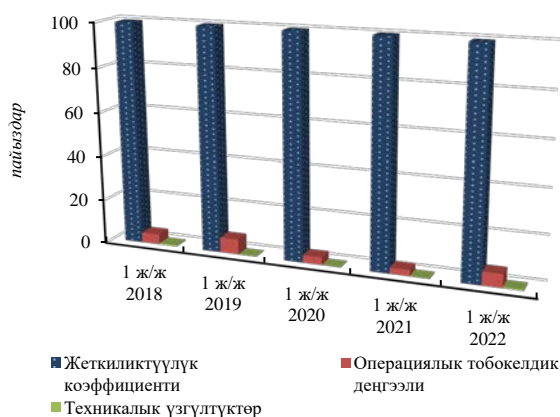
Булагы: Улуттук банк

түзгөн, ошол эле учурда операциялык тобокелдиктин деңгээли, анын ичинде операциялык күндү узартууларды эсепке алуу менен 4,2 пайызды түзгөн.

Отчеттук мезгилде пакеттик клиринг системасында финансылык тобокелдиктердин деңгээли да төмөн деңгээлде болгон. Катмышуучулар тарабынан дебеттик таза позициянын ордун жабууга каралган резерв зарыл деңгээлден дээрлик 3 эсеге арткан. Пакеттик клиринг система-сынын ишине мониторинг жүргүзүүнүн жыйынтыгы боюнча системанын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү отчеттук мезгил ичинде жогорку бойдон калып, 100,0 пайызды түзгөн. Бирок системанын жеткиликтүүлүгүнө таасирин тийгизбеген штаттан тышкаркы жагдайларды жана айрым катышуучулардын суроо-талабы боюнча узартууларды эске алганда, системада операциялык тобокелдик деңгээли 3,3 пайызды түзгөн.

Системалуу мааниге ээ төлөм системалары Кыргыз Республикасынын төлөм система-сынын негизги компоненттери болуп саналат, алардын ишиндеги үзгүлтүктөр өлкөнүн төлөм жана банк системасы үчүн системалуу тобокелдиктерге алып келиши мүмкүн, ушуга байланыштуу жогорулатылган талаптар колдонулат.

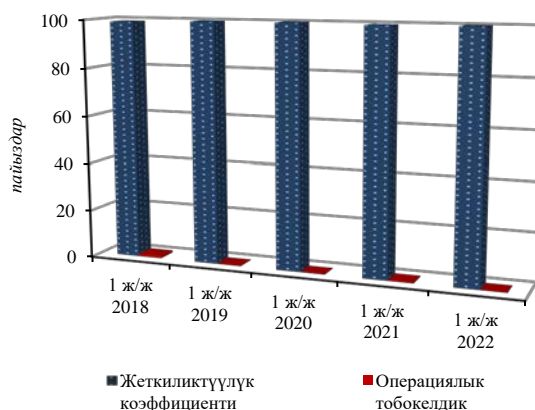
4.3-график. ПКСге жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	1 ж/ж 2018	1 ж/ж 2019	1 ж/ж 2020	1 ж/ж 2021	1 ж/ж 2022
Техникалык үзгүлтүктөр, %	0,04	0,0	0,1	0,5	0,0
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	100,0	100,0	100,0	99,5	100,0
Операциялык тобокелдик деңгээли, %	6,9	3,4	2,8	6,2	3,3

Булагы: Улуттук банк

4.4-график. Бирдиктүү банктар аралык процессинг борборунда жеткиликтүүлүк көрсөткүчүнүн жана операциялык тобокелдиктин катышы

	1 ж/ж 2018	1 ж/ж 2019	1 ж/ж 2020	1 ж/ж 2021	1 ж/ж 2022
Жеткиликтүүлүк коэффициенти, %	99,1	99,8	100,0	99,7	100,0
Операциялык тобокелдик, %	0,9	0,2	0,0	0,3	0,0

Булагы: Улуттук банк

Банктык төлөм карталары менен эсептешүүлөр системалары. 2022-жылдын 1-июлуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасында алты эл аралык система, “Элкарт” локалдык системасы жана “Элкарт-UPI³³” кобейджинг карталары иштеп турган.

Отчеттук мезгилде “Элкарт” улуттук системасы менен 21 коммерциялык банк иш алып барган.

2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында системанын мониторингинин жана иштөөсүнүн жыйынтыгы боюнча анын жеткиликтүүлүк көрсөткүчү 100,0 пайызды, ал эми системада операциялык тобокелдиктер деңгээли техникалык үзгүлтүктөрдү эске алуу менен 0,03 пайызды түзгөн.

³³ “Кыргыз Республикасындагы банктык төлөм карттар жөнүндө” жобого ылайык кобейджинг картты - бул эки төлөм системасынын алкагында чыгарылган карт. Алсак, “Элкарт-UPI” Кыргыз Республикасынын аймагында “Элкарт” системасынын эрежелери боюнча тейленет, ал эми республиканын чегинен тышкары Union Pay системасынын эрежелерине ылайык тейленет.

Акча которуулар системалары. 2022-жылдын биринчи жарым жылдыгында коммерциялык банктарда эсеп ачуусуз эл аралык акча которууларды алуу жана жөнөтүү эл аралык акча которуулардын сегиз системасы аркылуу жүзөгө ашырылган. Алынган жана жөнөтүлгөн төлөмдөрдүн/которуулардын негизги үлүшү “Золотая Корона”, “Вестерн Юнион”, CONTACT жана “Юнистрим” системаларына туура келген.

Электрондук акча менен эсептешүүлөр системалары. 2022-жылдын 1-июлуна карата электрондук капчыктардын саны 5,1 млн ашык капчыкты түзүү менен 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 22,1 пайызга көбөйгөн. Анын ичинен колдонулган (идентификацияланган) электрондук капчыктардын саны, болжол менен, 1 616 миңди, б.а. электрондук капчыктардын жалпы санынын 31,9 пайызын түзгөн.

Электрондук акча менен жүгүртүүлөрдүн көрсөткүчү 2021-жылдын биринчи жарым жылдыгында төмөнкүдөй калыптанган:

- электрондук капчыктар ортосунда акча каражаттарын которуу боюнча операциялардын көлөмү 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 64,3 пайызга өсүп, 8,9 млрд сомду түзгөн, акча каражаттарын которуулардын саны 6,6 пайызга көбөйүп, 2,9 млн операцияны түзгөн;

- электрондук акча менен товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө төлөө боюнча операциялардын көлөмү 2021-жылдын ушул көрсөткүчүнөн 2 эсеге көбөйүп, 9,0 млрд сомду түзгөн, ал эми операциялардын саны 7,9 пайызга көбөйүп, 7,1 млн операцияны түзгөн.

- отчеттук жылы электрондук капчыкты толуктоо жолу менен электрондук акчаны жайылтуу боюнча операциялардын саны өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырганда, 20,1 пайызга көбөйүп, 4,3 млн операцияны түзгөн, ал эми операциялардын көлөмү 18,1 пайызга көбөйүү менен 17,2 млрд сомду түзгөн;

- электрондук акчанын ордун жабуу боюнча операциялардын көлөмү жана саны, тиешелүүлүгүнө жараша, 37,2 жана 7,9 пайызга көбөйүп, 11,1 млрд сом суммасына 2,8 млн операцияны түзгөн;

Финансылык билдирүүлөрдү алмашуу каналдары. 2022-жылдын 1-июлуна карата абал боюнча чек ара аркылуу өтүүчү финансылык билдирүүлөрдү алмашуу SWIFT тармагы, “банк-кардар” тейлөө кызматы аркылуу ишке ашырылса, негизги агым SWIFT телекоммуникация тармагына туура келген.

2022-жылдын 1-июлуна карата абал боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм инфраструктурасы үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу боюнча 16 банк эмес системаны камтыган.

Отчеттук мезгилде алынган маалыматтарды талдоонун жыйынтыгында, төлөм системаларынын операторлору жалпы суммасы 76,3 млрд сомго 87,0 млн төлөмдү иштеп чыккан. 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда, төлөмдөрдүн көлөмү 2,0 эсеге, ал эми саны 16,4 пайызга өскөн.

Үчүнчү жактардын пайдасына төлөмдөрдү кабыл алуу системасы көп санда болгондугун эске алганда, ушул сегментте атаандаштык өнүккөн.

V. БАНК СЕКТОРУНУН ИШИН ЖӨНГӨ САЛУУНУ ӨРКҮНДӨТҮҮ

Отчеттук мезгилде финансы-кредит уюмдарынын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук базанын өркүндөтүлүшү, негизинен, орун алган геосаясий кырдаалга байланыштуу, банк системасында туруктуулукту сактоого, ошондой эле ислам каржылоо принциптерин өнүктүрүүгө багытталган.

1. Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасы иджара мунтахийя биттамлик жана иджара сервис типтүү келишимдерин стандартка келтирүү максатында, 2022-жылдын 24-февралында №2022-П-12/9-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” токтомун кабыл алган.

2. Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2022-жылдын 9-мартында “Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2017-жылдын 8-июнундагы №2017-П-12/23-1-(НПА) “Банк ишин лицензиялоо жөнүндө” жобону бекитүү тууралуу токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому бекитилген.

Бул токтом “Банк ишин лицензиялоо жөнүндө” жобону жаңыдан кабыл алынган Кыргыз Республикасынын Укук бузуулар жөнүндө кодексине ылайык келтирүү, ошондой эле Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын коммерциялык банктардын электрондук форматта берилүүчү айрым каттарын кагаз жүзүндө жөнөтүү талабын жокко чыгаруу маселеси боюнча өркүндөтүү, атайын милдеттерди аткаруу үчүн ишке тартылган банктардын Шарият кеңешинин мүчөлөрүнүн жана Улуттук банктын туунду банктарынын башкармасынын мүчөлөрүнүн эмгек стажына (тажрыйбасына) карата белгиленген талаптарды кайра карап чыгуу максатында кабыл алынган.

3. Банк системасынын финансылык туруктуулугун колдоо, финансы рыногундагы жагдайды турукташтыруу жана банктардын операциялык ишинин үзгүлтүксүздүгүн камсыз кылуу үчүн, Улуттук банк Башкармасы 2022-жылдын 10-мартында №2022-П-12/13-2-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын Кыргыз Республикасынын коммерциялык банктарынын ишин жөнгө салуу боюнча убактылуу чечимдери жөнүндө” токтомун кабыл алган. Аталган токтомдо коммерциялык банктардын ишин жөнгө салуучу ченемдик укуктук актылардын айрым талаптары кайра каралган.

Натыйжада, банктар үчүн Улуттук банктын тиешелүү чечими кабыл алынганга чейин жаңыдан берилген кредиттер боюнча кредиттик тобокелдик деңгээлин колдонуудагы 150 пайыздын ордуна 300 пайыз өлчөмүндө белгилөө зарылдыгы тууралуу чечим кабыл алынган.

Мындан тышкары, банк системасында ликвиддүүлүктү сактоо жана коммерциялык банктардын акча каражаттарын сактоо максатында, банк-резиденттер ортосунда чет өлкө валютасындагы эсептер боюнча корреспонденттик мамилелерди түзүүгө мүмкүнчүлүк берилген.

4. Жеке адамдар, анын ичинде жеке ишкер катары каттоодон өткөрүлгөндөр менен банктык эсептерди (аманаттарды) ачуу жол-жобосун жөнөкөйлөтүү, ошондой эле Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын 2022-жылы жаңыдан күчүнө кирген Кыргыз Республикасынын Салык кодексине ылайык келтирүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2022-жылдын 23-мартындагы токтому менен банктык эсептерди (аманаттарды) ачууда зарыл болгон документтердин тизмесинен төмөнкүлөр алынып салынган:

- салык төлөөчүнүн салыктык каттоодон өткөндүгү тууралуу мамлекеттик органдын маалым каты (кагаз жүзүндө же электрондук документ түрүндө);

- кол тамга үлгүсү, анын ичинде жеке ишкер үчүн мөөрдүн оттискасы менен кол тамга үлгүлөрүнүн карточкасы.

Бул токтомдун кабыл алынышы, айрыкча, геосаясий кырдаалдын начарлашына байланыштуу, тез акча которуу системалары боюнча чек ара аркылуу өтүүчү которууларды

жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгү төмөндөгөн учурда, кардарларга эсеп ачуу менен которууларды жигердүү колдонуу мүмкүнчүлүгүн берет.

5. Улуттук банктын ченемдик укуктук актыларын Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттарына (мындан ары – ФОЭС), атап айтканда, “Финансылык инструменттер” деп аталган 9-стандартына, ошондой эле бухгалтердик эсепке алуу боюнча мыйзамдарга ылайык келтирүү максатында, Улуттук банк Башкармасынын 2022-жылдын 23-мартындагы №2022-П-12/17-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын бухгалтердик эсепке алуу чөйрөсүндөгү айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтому кабыл алынган.

6. Россия Федерациясынын жана россия банктарынын эл аралык банктарынын эл аралык рейтингдери төмөндөшүнөн улам, банк системасында туруктуулукту камсыз кылуу жана банктардын ликвиддүүлүк ченемин бузуу тобокелдиктерине жол бербөө максатында, Улуттук банк Башкармасы 2022-жылдын 23-мартында №2022-П-12/17-6-(НПА) токтомун кабыл алган, ага ылайык коммерциялык банктарга ликвиддүүлүк ченемдерин эсептөөдө Россия Федерациясынын суверендүү рейтингин, ошондой эле россиялык банк-контрагенттердин рейтингин 2022-жылдын 1-февралына карата белгиленген деңгээлде сактоого уруксат берилген. Бул чара 2022-жылдын 1-июлуна чейин колдонулган.

7. Ошондой эле банк системасына тышкы экономикалык кескин жагдайдын таасирин жөнгө салуу жана активдерди классификациялоо, анын ичинде реструктуризацияланган кредиттер боюнча айрым талаптарды белгилөө үчүн, Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2022-жылдын 31-мартында №2022-П-12/19-4-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын финансы-кредит уюмдары тарабынан активдерди классификациялоо боюнча кошумча убактылуу чечимдери жөнүндө” токтом бекитилген.

8. Мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчеттун формаларын “Коммерциялык банктардын ликвиддүүлүгүнүн ордун жабуу коэффициентин эсептөө жөнүндө” жобого ылайык келтирүү, ошондой эле реструктуризацияланган кредиттер боюнча маалымат алуу максатында, Улуттук банк Башкармасы 2022-жылдын 6-апрелинде №2022-П-12/20-1-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айрым ченемдик укуктук актыларына өзгөртүүлөрдү киргизүү жөнүндө” токтомун кабыл алган.

9. Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2022-жылдын 20-апрелинде №2022-П-12/25-2-(НПА) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын активдерди классификациялоо боюнча кошумча убактылуу чечимдери жөнүндө” токтому кабыл алынган.

Бул токтом мамлекеттер аралык (өкмөттөр аралык) келишимдин алкагында түзүлгөн фонддун кепилдиги менен камсыздалган, Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин 2022-жылдын 16-мартындагы №120-р буйруусу менен бекитилген “Агро өнөр жай комплексин кредиттөө” долбоорун ишке ашыруу максатында берилүүчү кредиттерди классификациялоо боюнча айрым талаптарды белгилөө үчүн кабыл алынган.

10. Банктык кызматтарды керектөөчүлөр үчүн тышкы экономикалык кескин жагдайлардын таасирин жөнгө салуу жана коммерциялык банктар менен банк эмес финансы-кредит уюмдары үчүн айрым талаптарды белгилөө максатында, Улуттук банк Башкармасы 2022-жылдын 27-апрелинде №2022-П-12/27-4-(БС) “Кыргыз Республикасынын Улуттук банкынын айыптык санкциялар боюнча кошумча убактылуу чечимдери жөнүндө” токтомду кабыл алган.

Бул токтомдо коммерциялык банктар менен банк эмес финансы-кредит уюмдары үчүн кредиттик келишимде каралган милдеттенмелерди аткарбагандыгы/талаптагыдай аткарбагандыгы үчүн карыз алуучуларга карата айыптык санкцияларды, анын ичинде үстөк айып (айып пул/туум) салууга жана алууга убактылуу чектөө киргизилген.

11. Улуттук банк Башкармасы тарабынан 2022-жылдын 2-июнунда №2022-П-12/35-1-(НПА) “Банктын, турак жай-сактык кредиттик компаниясынын, депозиттерди тартуу менен иш алып барган микрофинансылык компаниянын аманатчылар алдындагы милдеттенмелери жөнүндө маалымат базасын жүргүзүү боюнча нускоону бекитүү тууралуу” токтом бекитилген.

Токтом банктын, турак жай-сактык кредиттик компаниясынын, депозиттерди тартуу менен иш алып барган микрофинансылык компаниянын аманатчылар алдындагы милдеттенмелери жөнүндө маалымат базасын туура жүргүзүү жана толтуруу боюнча талаптарды күчөтүү максатында иштелип чыккан.

ГЛОССАРИЙ

Банктык аманат (депозит) – бул финансы-кредит уюму башка жак менен түзгөн келишим боюнча кайтарымдуулук, төлөөгө жөндөмдүүлүк, мөөнөттүүлүк шарттарында кабыл алынган акча каражаттар суммасы. Аманаттар мөөнөттүү жана талап боюнча төлөнүүчү болуп бөлүнөт. Талап боюнча төлөнүүчү аманаттардын сактоо мөөнөтү көрсөтүлбөйт, ал эми мөөнөттүү аманаттар – белгилүү бир мөөнөткө салынат.

Банктык кредиттер – бул банк тарабынан белгилүү бир мөөнөткө кайтарымдуулук жана кредиттик пайызды төлөөгө жөндөмдүүлүк шарттарында берилген акча каражаттары.

Валюта рыногу – чет өлкө валютасын сатып алуу-сатуу боюнча операциялар ишке ашырылган рынок. Экономикалык мазмуну боюнча – бул акча рыногунун сектору, мында валюта сыяктуу өзгөчө товарга суроо-талап менен сунуш тең салмактанып турат. Өз багыты жана уюштуруу формасы боюнча бул атайын институттар жана механизмдер топтому, алар өз ара сурооталап менен сунуштун негизинде улуттук жана чет өлкө валютасын эркин сатуу жана/же сатып алуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылат.

Акча рыногу – бул катышуучулар ортосунда кредиттер жана баалуу кагаздар формасындагы каражаттар кыска мөөнөткө сунушталган жана алынган рынок.

Баалуу кагаздардын кирешелүүлүгү – баалуу кагаз боюнча жылдык кирешенин анын рыноктук баасына карата катышы; баалуу кагаздын ээси алган пайда ченеми (нормасы).

Турак жайдын жеткиликтүүлүк индекси – жарандардын квартира сатып алуу мүмкүнчүлүгү көз карашынан алганда, турак жай рыногунун абалынын көрсөткүчү. Стандарттуу квартиранын (54 чарчы метр жалпы аянты менен) орточо рыноктук наркы үч адамдан турган үй-бүлөнүн (эки чоң адам жана бир өспүрүм) орточо жылдык кирешесине катышы катары эсептелет.

Төлөм системаларынын жеткиликтүүлүк коэффициенти – системанын пайдалануучулары үчүн алардын талаптары боюнча кызмат көрсөтүүлөрдөн жана маалыматтардан пайдалануу мүмкүнчүлүгү катары системанын жеткиликтүүлүгүн мүнөздөгөн көрсөткүч. Техникалык үзгүлтүктөрдөн улам иштебей токтоп калуулар, электр энергиясын өчүрүүлөр, системанын операциялык күнүн кеч баштоо же эрте аяктоо, системадан пайдалануу убактысын кыскартат.

Төлөм системаларынын ликвиддүүлүк коэффициенти системанын катышуучуларынын эсептеринде төлөмдөрдү жана эсептешүүлөрдү жүргүзүү үчүн ликвиддүү каражаттардын жетиштүүлүгүн мүнөздөйт.

Макропруденциалдык талдап-иликтөө – бүтүндөй финансы системасынын күчтүү жактарын жана чабал жерлерин баалоо жана мониторинг жүргүзүү.

Минималдуу керектөө бюджетти – жашоо минимумуна ылайык келген минималдуу ыңгайлуулуктардын жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркы.

Баалуу кагаздар рыногу – уюштурулган биржалар жана түзүмдөр (баалуу кагаздардын компания-депозитарийлери, эсепке алуу жана клирингдик палаталар), ошондой эле биржанын ишине байланышкан кызмат көрсөтүүлөрдү сунуштаган башка компаниялар. Бул категорияга иши финансылык корпорациялар тарабынан камсыздалган депозитарийлер жана электрондук клиринг системалары, ошондой эле биржалардын жана аларга байланыштуу институционалдык бирдиктердин ишине көзөмөл жүргүзгөн же аларды жөнгө салган улуттук өз алдынча жөнгө салуучу уюмдар кирет.

Стресс-тесттер – портфелдин макроэкономикалык жагдайда же өзгөчө, бирок чындыкка жакын жагдайларда олуттуу өзгөрүүлөргө дуушар болушуна баа берүү үчүн колдонуучу ыкмалар.

Жумушсуздук деңгээли – айкын жумушсуз жарандардын санынын экономикалык жигердүү калктын жалпы санына карата пайыздык катышы.

Финансылык активдер өзүндө капиталга катышуу инструменттерин жана инвестициялык фондулардын пайларын/акцияларын, карыздык инструменттерди, туунду финансылык инструменттерди кызматкерлер үчүн акцияларга опциондорду жана монетардык алтынды камтыйт.

КЫСКАРТУУЛАРДЫН ТИЗМЕСИ

ААК – ачык акционердик коом
АКШ – Америка Кошмо Штаттары
АФКУ – Адистештирилген финансы-кредит уюму
БАФКУ – банк эмес жана адистештирилген финансы-кредит уюмдары
ГСРРВ – Айкын убакыт ыргагында эсептешүүлөрдүн grosстук системасы
ЕАЭБ – Евразия экономикалык бирлиги
Жер ресурстары кызматы – Кыргыз Республикасынын Айыл чарба министрлигине караштуу Жер ресурстары кызматы
ИДӨ - ички дүң өнүм
КЗ.1. – экономикалык ликвиддүүлүк ченеми
КЗ.2. – кыска мөөнөттүү ликвиддүүлүк ченеми
КЗ.3 – дароо ликвиддүүлүк ченеми
КБ – коммерциялык банк
КБИ – керектөө баа индекси
КЖК – капиталдын жетиштүүлүк коэффициенти
КММ – күйүүчү-майлоочу материалдар
КР УСК – Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети
КР ФМ – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги
КСКК – Кредиттик союздардын каржы компаниясы
Мамфинкөзөмөл – Кыргыз Республикасынын Экономика жана финансы министрлигине караштуу финансы рыногун жөнгө салуу жана көзөмөлдөө мамлекеттик кызматы
МКВ – мамлекеттик казына векселдери
МКО – мамлекеттик казына облигациялары
МФУ – микрофинансылык уюм
М2 – акча массасы
ПКС – пакеттик клиринг системасы
п.п. – пайыздык пункттар
ПРБО – мезгил-мезгили менен берилүүчү регулятивдик банктык отчет
РППУ – потенциалдуу жоготуулардын жана чыгым тартуулардын ордун жабууга каралган резерв
ТСК – таза суммардык капитал
ТТС – техникалык тейлөө станциясы
Улуттук банк – Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
ФАО (FAO) – БУУнун Азык-түлүк айыл чарба уюму
ФКУ – финансы-кредит уюму
ФОЭС – Финансылык отчеттуулуктун эл аралык стандарттары
COVID-19 (COronaVirus Disease 2019) – 2019-жылдагы коронавирус инфекциясы
DTI (Debt-to-Income) – карыз алуучунун негизги жылдык кирешесине кредит берүү учурунда (негизги карыздын суммасын жана жарыяланган (билдирилген же декларацияланган) отчеттук мезгил ичиндеги төлөм пайыздарын кошо алганда) карыз алуучунун кредиттер боюнча төлөө суммасынын катышы
LTV (Loan-to-Value Ratio) – берилген кредиттердин көлөмүнүн күрөөлүк камсыздоонун наркына карата катышы
ROA (Return on assets) – активдердин кирешелүүлүк коэффициенти
ROE (Return on equity) – өздүк капиталдын кирешелүүлүк коэффициенти
SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications) – эл аралык банктар ортосунда маалымат берүү жана төлөмдөрдү өткөрүү системасы
VaR – пайыздык тобокелдик
USD/KGS (United States dollar/ Kyrgyz som) – АКШ долларынын сомго карата катышы